

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

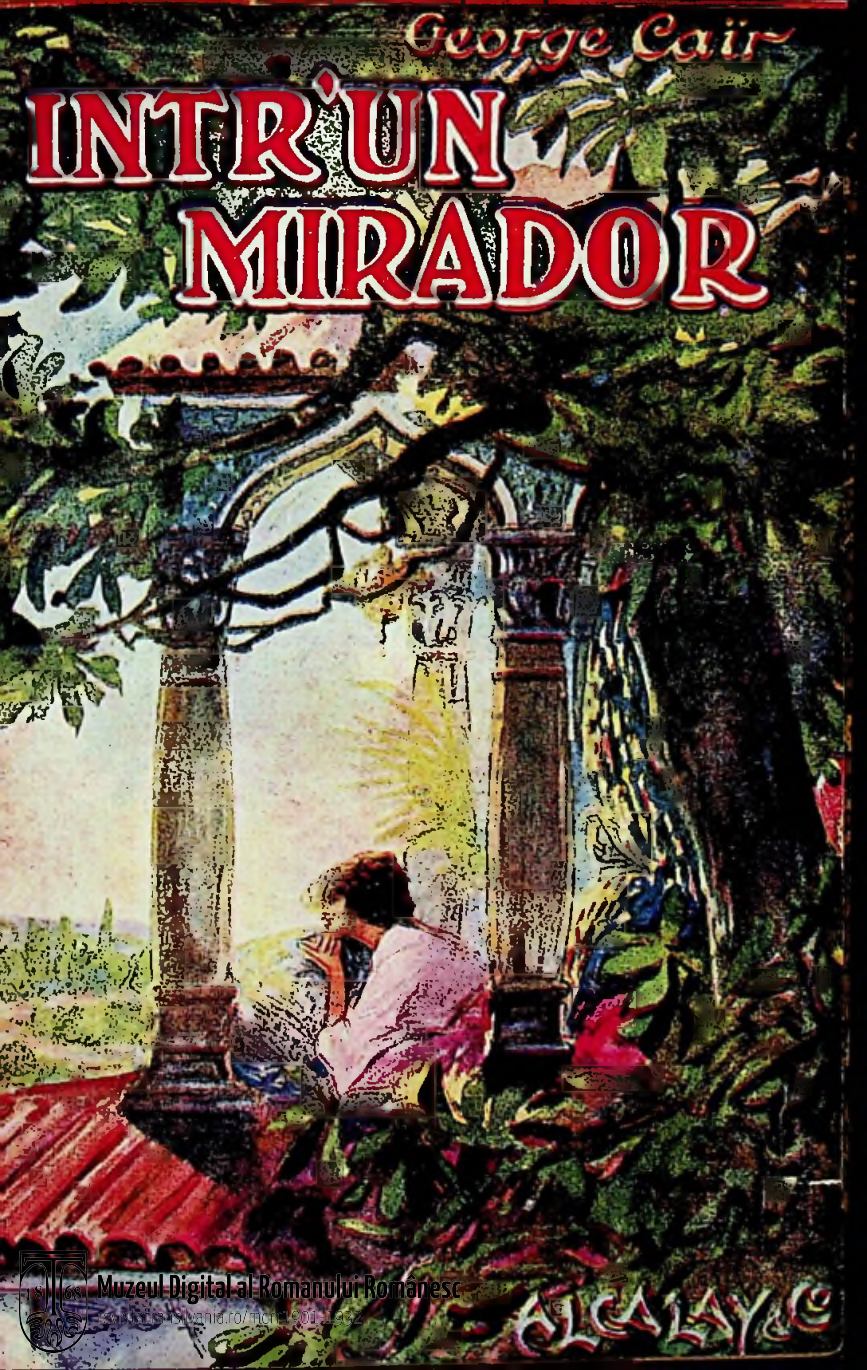
This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

George Caïr

INTR'UN MIRADOR

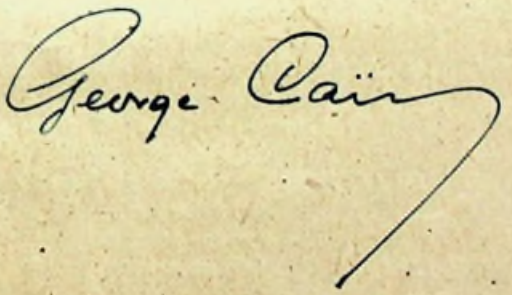
Muzeul Digital al Romanului Românesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S'au tipărit în această ediție 5000 de exemplare.

S'au tras deosebit, pentru bibliofili, o sută de bucăți numerotate, pe hârtie velină.

Toate vor purta semnătura autorului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DE ACELAȘ AUTOR

— Până la 1921 și în ordinea în care au apărut —

URMAȘII ROMEI, nuvele și schițe. Ediția II-a. Ilustrat de Costin Petrescu și N. Mantu.

DIN LUMEA GÂNDURILOR. Poezii.

CA FULGU LA VÂNT. Nuvele și schițe. Ilustrat de E. Sperlich.

CA SĂ'ȚI TREACĂ DE URÂT. Stihuri vesele. (Jorj de Riac).

FARMEC. Proză și poezii. Ilustrat de A. Murnu.

SPRE ZĂRI ALBASTRE. Proză și poezii. Ilustat de A. Murnu.

DORINA. Însemnările unei fete sincere. Ediția 2-a.

TRAISTA LUI ADONIS: Scrisori de pe lumea cea l'altă. Poem fantastic.

PATIMI. Nuvele și schițe.

TAINELE LOR. Nuvele și schițe.

FINCI. Roman.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

GEORGE CAÏR

INTR'UN MIRADOR

BCU Cluj-Napoca
RBCFG202000270

ALCALAY & Co.

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

INTR'UN MIRADOR

Când eram la cafea, Sandu Rizu îmi zise:

„M'a plictisit Ciolac, cu încordările lui înfoiate, e o lună frumoasă, ai s'o luăm încet spre șosea".

Mă învoii; dar când să eșim în stradă, văzui pe Sandu că rămâne în urmă, de vorbă cu un tânăr, care atunci intrase.

N'am așteptat mult, el mă ajunse și plecarăm.

Câtva timp nu mai zise o vorbă, pășea alene îngândurat, cu ochii în pământ și țigara uitată între buze.

„La ce te gândești?" îl trezii eu.

El ridică în lumina lunei o privire posomorâtă și răspunse:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Vederea tânărului ăsta mi-a adus aminte o dramă grozavă, la care am fost martor fără să vreau".

Apoi, după o tăcere:

„Ăsta e finul meu, feciorul lui Dinu Filibaş, mort anul trecut, sfâşiat de o haită de mistreţi, la moşia lui de pe malurile Siretului... cel mai bun prieten ce am avut în viaţă, odrasla lui Iosafache Filibaş, boer de neam, moldovan cu sineturi, coborâtor din Alexandru-cel-Bun"...

Sandu iar tăcu, adâncit în negura trecutului...

Eu îi respectam cu sfinţenie plutirea gândurilor lui, prin noianul amintirilor, călcând alături de el cu multă fereală.

El parcă se trezea din vreme'n vreme, cu crâmpeie scurte de fraze: „Ce vremuri frumoase am petrecut cu el!".. Apoi: „Şi cum nu putem bănui, nici pe departe, osânda destinului!"

Luna revărsa din plin lumina ei vie, albăstrind zincurile acoperişurilor, înălbind pereţii şi trotuarele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La îmbucătura căii Griviței, asfaltul părea așternut cu o pânză albă, așa cum era pudrat, de pulberea de argint, ce se lăsà din înălțimi...

Când am călcat pe el, ca să trecem drumul, Sandu mai zise:

„Ce noapte frumoasă!... Asta'mi amintește nopțile cu lună plină, când stam la pândă de jivine, cu Dinu... Parcă n'a mai fost!..."

...Și iar tăcere, și iar gânduri, și iar pomeniri crâmpotite...

Am trecut de lăptărie, și pe stânga am dat de o bancă goală, înecată în lumină.

„Să stăm acì, nene Sandule, și poate că'mi vei istorisì și mie crâmpeiul de trecut, care te farmecă atât.

El parcă nu auzea... s'a lăsat în neștire pe bancă.

Eu m'am așezat lângă el.

După un răstimp, începù, ca pentru el singur:

„Dintr'un neam de oameni voinici și frumoși, Dinu Filibaș, tatăl băiatului ăsta, era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înalt, bine legat, un cap de leu și o privire dreaptă.

„In trăsurile feței lui, tresăreau energia și voința, dar ochii lui albaștri știau la vreme să se îndulcească, subt îndemnul patimei.

„Fiul său Sandu, nu e atât de înalt, dar la figură e leit tatăl său... Când s'a întâmplat grozăvia aceia, el n'avea mai mult de un an.

„Poate că pe tine, auzind'o, n'are să te zguduie atât, ca pe mine, care am trăit'o, dar privelișteа, la care mi-a fost dat să iau parte, îmi stă încă vie înaintea ochilor minței, și acum, dupe atâta scurgere de vreme“...

Scoase tabacherea, alese o țigare de foi, pe care, după ce o ciupi la vârf, o aprinse dela mine, apoi începù:

„Ne-am cunoscut la Paris...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I

Eu urmam academia frumoaselor arte; el, medicina legală, care-l pasiona, dar nu avea gândul să'şi facă din ea o carieră.

Averea lui mare, i-ar fi dat putinţa să nu facă nimic, el însă se ocupa serios, dând examene strălucite, ocolind societatea numeroasă de pierde-vară, care-şi irosesc rentele în capitaia lumei, în mod stupid, cu femeile de gât prin cârciumi, sau torcând nopţi albe pe postavu verde.

Femeile se înebuneau după străinul acela plin de viaţă şi vigoare... El însă, când îşi avea pe a lui, nu se mai uita la alta. Dacă'şi schimbă amanta, se ştia că o făcuse din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vina ei, femeile sunt de multe ori neînțelese în capriciile lor.

Liniștit și cumpătat pentru el, tot venitul său, destul de mare, se ducea, în mod tăinuit, acolo unde ghicea mizeria demnă și mută... Mulți compatrioți datoresc azi, poate viața lor, dărniciei perseverente și tăcute a firei lui generoase.

Eram nedeslipit de Dinu, și legați prin acea afinitate misterioasă, care apropie sufletele îngemănate de sentimente înalte și frumoase...

Nedespărțiți de cât ziua, de lucrările diferite ale cursurilor noastre, pe înserat ne întâlneam în acelaș apartament dela al doilea, pe rue Royale, ne schimbam în smoking, și mergeam la teatru, dacă nu eram învitați, cum se întâmpla foarte des, la câte un dineu de etichetă, sau vre-o serată dansantă, prin lumea mare a Parisului, pe unde închegasem destul de multe legături.

Pretutindeni, silueta svelta și distinsă a prietenului meu, stârnea admirație...

Era în plinul strălucit al frumuseței băr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bățești la 26 de ani, iar vigoarea lui trupească, și capul său cu profil sever de medalie, erau îndulcite de calmul limpede și visările vagi, ce se desprindeau din albastrul de miosotis al ochilor.

Intre sprâncene îi dăinuia necontenit umbra unei cute, purtătoare de voință și energie.

Sub stăpânirea furiei conținute, sau a indignărei, cuta se adâncea, aprinzând între gene scăpărări de mânie, care încordau mușchii și împietreau pumnii.

L'am văzut pe Dinu Filibaș, îngrămădind, subt brațul lui de fier, șase apași, ce-l atacaseră în Montmartre, într'o seară de iarnă... Cuta dintre gene se prelungise spre frunte, într'o brazdă adâncă, părul său pe leu se sbârlise, iar pumnul lui masiv, pe unde cădea, lăsa groapă, zobind oasele!...

Firea-i liniștită își eșă rar dintr'ale ei, dar atunci era uragan deslănțuit, ce sfărâma totul în jurul său.

Furtunile din suflet nu i se trădau ușor. Eu însă le ghiceam dintr'o aruncătură de ochi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Brazda dintre gene, îmi era semnul sigur, care nu m'a înşelat niciodată. Ea se menţinea ca o umbră uşoară, în timp de calm, dar se adâncea încet, încet, pe măsură ce atmosfera trecea dela adiere spre vifor.

De câteori n'am preîntâmpinat furtuni grozave, smulgând la vreme pe prietenul meu din mediul neprielnic, numai călăuzit de brazda dintre ochii lui, plini de obiceiu cu atât senin albastru.

Singura lui patimă: vânătoarea.

Îi plăcea cu deosebire vânătoarea de animale mari, urşi, mistreţi... unde glonţul îşi avea întrebuinţare, pentrucă era un trăgător minunat cu glonţul.

Până şi la vânătoarea de lupi şi vulpi, el nu'şi lua arma obişnuită cu două ţevi, unde să pue poşuri sau alice mari de lup, ci mergea cu carabina lui, Wincester, cu ghinturi şi glonţul lungueţ, îmbrăcat în cămaşe de oţel.

Ochiul îi era atât de sigur, că ţintuia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiar vulpea, din fuga ei cotită, iar dintr'un haitâc de lupi, lua câte doi dintr'o descărcătură.

La toate concursurile de tir cu carabina, dacă lua parte, se ştia că premiul cel mare nu i'l poate nimeni precupeţi lui Dinu Filibaş; iar la vânătoare, fiara ucisă de el, se deosebea dintre toate, prin lovitura ce-'i trimesese între ochi, locul unde îi plăcea cu deosebire să înfigă glonţul.

La vânătoarea de urşi, îşi ucidea trăznitor fiara, prin lovitura lui dintre ochi. Câte odată însă, vrând să mai petreacă, o rănea numai, ochind-o la pulpă. Apoi lăsa carabina şi lua o ghioagă grea ghintuită. Ursul, mugind furios, se repezea în două labe. Dinu izbea ghioaga în pământ, şi o cumpănea cu mâna, gata să lovească. Când fiara se apropia mai mult, se pomenea cu o izbitură în cap, atât de viguroasă, că, dupăce făcea o tumbă de durere, rămânea înţepenită pe spate.

Era nelipsit la vânătorile oficiale şi cele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

organizate de corpul diplomatic. Siguranța ce avea în glonț, aduna în jurul său mult interes și admirație.

Dupăce isprăvi studiile și-și luă cu mult succes diploma, el nu părăsi Parisul, hotărît să plece odată cu mine.

Avea să mai șeadă cel puțin doi ani, cât îmi mai trebuiau mie.

După opt luni însă, o telegramă urgentă îi anunța moartea din anevrism a boerului Iosafache Filibaș, la moșia sa Stâlpeni, și cum era singurul copil, trebui să plece.

Despărțirea noastră, după atâția ani de prietenie, a fost sfâșietoare!... Am plâns amândoi ca niște viței... El știa că nu se va mai întoarce, trebuind să ia, la moșie, conducerea unei gospodării imense, trecută din tată în fiu, de câteva generații și mângăerea lui Dinu Filibaș, a fost făgăduiala mea că, îndată ce-mi voi isprăvi școala, să numai întârziez o secundă la Paris, și să mă întorc în țară, unde îmi oferea să-și împartă frățește cu mine, toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

așezarea pitorească a conacului, după valea Siretului, cu toată ferma și gospodăria.

N'am avut răbdare nici atât!..

După trei luni, hotărît să fac prietenului meu surprinderea plăcută de a petrece cu el vacanțele, am luat, la gara de Est, expresul-orient, după două zile coboram la București, și după alte două, intram pe poarta conacului dela Stâlpeni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Când trăsura opri la scara somptuoasă, a cărei marmură albă și lucioasă îmi ameți vederile, m'am simțit strâns în brațe de corpul de atlet al prietenului meu, care prinsese de veste.

Ochii lui lăcrămau de bucurie, iar buzele-i frământau neîncetat cuvinte de recunoștiință, pentru neașteptata mulțumire ce i-am făcut.

M'a trecut apoi printr'un vestibul de coloane, în marmură azurie de Libia, ale căror capiteluri erau prinse în ghirlande de flori sculptate, și m'am trezit într'o sală imensă, sprijinită pe coloane de alabastru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi luminată de sus cu razele viorii, ce se strecurau prin cleştarul unui luminător, lucrat în chenare de bronz, în formă de împletituri de ramuri, cu frunze lanciolate.

Pereţii albi reflectau lumina de vis ce cădea de sus. Ei purtau, în treimea lor superioară, de jur împrejurul sălei, picturi scumpe, reprezintând reproduceri după tablourile celebre ale secolului XVI-lea.

Am citit numele: Francesco de Herrera, Alonso Cano, Juan de las Raelas....

Un perete întreg, rezervat şcoalei spaniole, sfârşind cu antireligiosul Velasquez.

Apoi Italia cu Corregio, Tiţian, Rafael. In fund, în dimensiuni „*Cina cea de taină*“ a lui Leonardo da Vinci. In fine, în dreapta, complectă fresca şcoala Olandeză, cu Rubens, Van Dyck şi Rembrandt, mai multe portrete şi nuduri.

In mare admiraţie pentru reproducerile atât de reuşite ale maeştrilor clasici, am întrebat pe Dinu dece picturile unui singur secol. El mi-a răspuns:

— Bunicul meu, care a clădit pălatul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ăsta, era om cult şi un mare admirator al clasicismului. Pentru nimic în lume nu l'ai fi hotărît să iasă din secolul renaşterei, decât 20—30 de ani înainte şi după. Pentru el restul era fără valoare, iar pictura modernă o nesocotea.

Intr'o parte a sălei, un divan lung şi scund, acoperit cu o risipă de chilimuri în toate feţele şi desenurile. Ţot ce era mai fin, în ţesături şi culori. La capătul divanului o fântână de marmură, cu basoreliefuri, închipuind o bandă de satiri şi fauni, stropind cu apă nimfele goale...

Jos, două firicele de apă, părând două lame de argint, se uneau în poalele unor stânci, pline de muschiu, susurând încetişor, cu îndemnul la somn sau visare, ca apoi să se piardă într'un vivarium plin cu peştişori mici aurii.

Pretutindeni mesuţe, acoperite cu horbote şi scumpeturi, şi jilţuri cu teluri moi şi legănătoare.

De jur împrejurul sălei principale, se răsfăţau celelalte odăi: camera de cul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care, în lemn galben de păr; sala de biliard şi de fumat, numai în ţesături orientale; o sufragerie vastă, cu bufeturi şi lamberiuri dintr'un lemn cenuşiu, cu o masă patent, care putea primi comod şaizeci de persoane; un salon mare, în gobelinuri şi altul mai mic în mătase albăstruie; oficiu; sală de baie, cu un întreg confort de duşuri reci şi hidroterapie... apoi dependinţele, cari nu se mai sfârşeau...

Intr'un colţ al castelului, minunatul arhitect îngrămădise câteva apartamente, ingenios combinate, pentru mosafirii, destul de numeroşi pe vremuri, ai boerului Iosafache Filibaş.

Vrând să-mi arate gospodăria lui, am eşit în parc, de unde am putut admira arhitectura superioară a clădirei, care era înaltă şi impunătoare tocmai prin simplicitatea ei. Acoperişul era din ţiglă, lucrat în mai multe ape, cu creste suprapuse, culminând printr'un *Mirador*, tivit subt streşini cu clopoţei mici de cleştar, cari, în adierea vân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tului, scoteau un clichet îndepărtat şi armonios.

Spre soare-răsare, avea un cerdac sculptat în stejar, păzit de o streaşină lată, sprijinită pe pilaştrii groşi, înfloriţi la capiteluri şi cu braţări la mijloc.

Pe toată întinderea cerdacului, canapele bătrâneşti odihnitoare, de unde seara se privea răsăritul lunei şi frumuseţea sclipitoare a nopţilor înstelate.

Alături de cerdac, spre miază-noapte, străjuia un nuc imens, a cărui înălţime întrecea pe a castelului. Trunchiul îi era atât de gros, că abia'l puteau cuprinde doi oameni cu braţele întinse. Din el se despărţeau în sus, cinci braţe enorme, cari, la rândul lor, răspândeau altele şi apoi altele, formând o coroană vastă, ca o cupolă de catedrală.

Bătrânii satului îi suiau vârsta până la două secole şi-i ziceau „Unchiaşul". El părea răsărit din afundul vremilor, ca să ocrotească şi să sprijine cuibul Filibaşilor.

Latura de apus, purtă balconaşe îndan-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

telate de aluminiu, ferestrele frumos arcate şi pereţii îmbrăcaţi în hamei sălbatec.

In faţa casei, o pajişte, străjuită de fagi bătrâni, se umplea primăvara de ghiocei, zambile şi mărgăritărel, pe când, din înălţimi, picurau suspinele privighetorilor.

Restul clădirei era înconjurat de parc, cu alei largi, ce şerpuiau printre tufele de merişor şi pusderia de grupuri de flori în toate feţele.

In fundul parcului, un iaz mic şi limpede, plin cu mrene iuţi şi jucăuşe, şi mai la vale o moară pitorească şi vorbăreaţă.

. . . . . .

Ne-am suit în Mirador: o terasă masivă de zid, ridicată la înălţime, în mijlocul clădirei, purtând pe soclul ei pătrat opt coloane dorice, cari-i susţineau acoperişul. Coloanele erau unite, în partea lor superioară, de arcade fine, în piatră sculptată, imitând dantela.

De aci, pe lângă îmbinarea armonioasă a diferitelor acoperişuri, suprapuse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sub poalele lui, am putut să'mi dau seama de frumusețea regiunei:

Spre apuș se întindeau câteva hectare de livezi, bătute primăvara de ninsoarea florilor de pruni, iar dincolo de ele, lunca, își desfășura spre Siret, chilimurile ei colorate.

Dincolo de luncă se arătau dealurile, în culoarea smaraldului, suite de nesfârșite talazuri de vii, carî, în fiecare toamnă, umpleau zăcătorile castelului, cu un vin alb chilimbariu, ca mierea, și altul roșu, ca sângele de iepuraș.

Spre nord-vest, închideau orizontul, umbra munților sinilii, iar pădurile seculare, cari începeau din preajma castelului, se întindeau neîntrerupte, agățându-se departe, până subt piscuri...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III

Nici nu știu când s'au scurs cele două luni, pe care le-am petrecut la castelul lui Dinu Filibaș...

Zilele 'mi treceau pe nesimțite, între natura încântătoare, cărțile bibliotecei, farmecul și inteligența prietenului meu.

După gustarea de dimineață, o cabrioletă ușoară, în formă de coșuleț împletit, trasă de un călușel, voinic ca un pepenaș, ne trecea pe la toată gospodăria moșiei, îndrumată de aproape de un albanez foarte priceput și femeia lui.

Colio Darda și soția sa Julca, în serviciul familiei de 35 de ani, erau devotați stăpânului până la fetișism.

Colio, un uriaș, născut sub pletele co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drilor Pindului, fusese adus în țară de boerul Iosafache, dintr'o călătorie la Salonic. Colio avea atunci 23 de ani și era hamal în port. Julca era bună gospodină și se pricepea la grădinărie.

Infățișarea și vrednicia lor, plăcură bătrânului, care-i aduse în țară și-i luă în serviciul său. Nu a trecut mult și el se convinse de omenia lor și le dete toată încrederea. Ei l'au răsplătit printr'o muncă fără preget și printr'un devotament și credință oarbe.

Colio Darda se purta în costumul macedonean, cu șalvari ușor încrețiți, și cu brâu roșu,din care răsăreau două pistoale turcești, ferecate în argint și incrustate cu boabe de mărgean, despărțite printr'o custură tăioasă, cu prăsele de sidef și un jungher ascuțit.

El nu știa ce e pușca, n'o purtase în viața lui, dar mâna îi era sigură când descărca pistoalele, iar apele jungherului, luceau ca zig-zagul de fulger, când îl trăgea din teaca-i de oțel...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

... Colio Darda lua loc în spate şi o porneam pe moşie.

De treceam pe câmp, covoarele colorate ale bucatelor râdeau în bătaia soarelui; de ocoleam pe la vii, nici un firicel de otavă nu se zărea printre araci, iar frunzele stropite la timp, priveau cerul în linişte; prunii, încărcaţi de rod, îşi aveau crăcile priponite, iar în prisaca albinelor, toate la rostul lor... De pretutindeni răsărea mâna lui Colio Darda şi urmele ochiului său veghetor.

Grajdurile gemeau de cai, mânji şi cârlani, de toate neamurile. Cârlani tătăreşti, armăsari englezeşti, cai de Rusia negri tăciune, roibi sau suri... o întreagă herghelie...

Trecurăm pe lângă garaj, unde strălucea un „Berliet" de 6 cilindri şi 50 de cai. Cred că era între cele d'intâi automobile, pe care le vedea ţara noastră. Caroseria-i era înaltă şi încăpătoare, cum se făceau pe atunci, iar transmisiunea prin lanţuri... Şoferul său, un francez foarte de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

treabă, era veşnic nemulţumit că nu poate da, pe şoselele noastre, viteza visată de el.

In altă parte vreo două duzini de vaci olandeze mari şi câţiva tauri de Sviţera. In ţarcul oilor, câteva sute de plăvane de Anatolia şi berbeci merinoşi.

Când ne-am apropiat, câinii ciobăneşti, fioroşi la vedere, începură să zăpăiască mânioşi. Când au cunoscut pe Colio, îşi mişcară cozile şi scânciră cu prietenie.

Dintr'un basin, ocolit cu ţiment, se auzea grohăitul porcilor de Mangaliţa, ce muşluiau pe la pereţi...

Când ne-am apropiat de locuinţa albanezului, o bandă de prepelicari, pătaţi ca alb şi cărămiziu, se repeziră, fluturându'şi urechile. Dinu îi strigă: „Chichi!".. „Osman!".. „Floricica!.." „Bursuc!.." Apoi câţiva fox-terrieri, pudeli şi baseţi: „Stop!.." „Pripăşel!.." „Lăbuş!.." „Dora!..." „Diana!.." Un seter roşu, cuminte şi cu ochii blânzi, sări pe mine. Il luai în braţe. Când Dinu îl văzu, îi strigă: „Nela!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

m'ai trădat!" Ea începu să'l latre cu furie, spre marea lui mirare şi bucurie a mea! Căţeluşa aceia a făcut multă impresie la Paris şi prăsila ei a înveselit pe mulţi din prietenii mei.

Soţia lui Colio, o femeie chipeşă, brună, cu ochii frumoşi, mari şi negri, era de o curăţenie şi vrednicie rare. Ea conducea gospodăria fermei, pe când soţul ei se ocupa mai mult cu administraţia.

Personalul, destul de numeros, nu sufla înaintea albanezului, care ştia să se mlădie, răsplătind cu zâmbet şi mângâeri acolo unde era mulţumit.

După ce ocoleam aşa gospodăria şi lăsam pe Colio la treburile lui, noi ne pierdeam pe drumurile răcoroase ale pădurei seculare, unde, sub bolţile dese de frunziş, lăsam calul la pas şi schimbam impresii din oraşul cu proaspătă amintire...

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De câteori era lună plină, şase nopţi pe rând, nu dormeam. Ne odihneam ziua, iar noaptea stam la pândă, cu carabinele.

La doi chilometrii în adâncul pădurei, la punctul numit „*Fântâna lui Toader*“ într'o vale adâncă, era o fântână limpede, cu o apă minunată. Valea avea un luminiş bătut bine de lună, iar sus, pe maluri, un cărpiniş încurcat şi greu de răzbătut, care forma o ascunzătoare naturală minunată pentru vânători.

Altă fântână numai era, într'o rază destul de mare, astfel că toate jivinele codrului veneau noaptea, una câte una, de se adăpau la izvor.

In adăpostul nostru puteam uşor şopti fără să fim auziţi de jos, puteam fumà, fără să fim văzuţi.

Câte o căprioară se arăta, călcând mărunţel şi, înainte de a bea, asculta neclintită freamătul codrului, cu ochii blânzi, deschişi mari, cu urechile încremenite în ascultare. Atunci Dinu îi trimetea plumbul său ucigător între ochi, urmat de o nă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

praznică bubuitură, la care răspundea de departe, îngrijorat, un muget trist de căprior.

Lupi, ucideam foarte des, la rând, unul el, unul eu.

Sărbătoarea cea mare era când, foarte rar, ne cădea câte un mistreț. Când se apropia, îl simțeam după mersul lui fâșnitor. Știind că are auzul foarte fin, ne opream și răsuflarea, ca să nu'l facem să fugă. Când era numai unul, Dinu îl ochia la cap, eu la coapsă. Când erau doi, eu alegeam pe cel mai mic.

Bucuria lui Dinu era de nedescris, când cădeau amândoi, loviți de moarte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

In cele l'alte seri, când luna era târzie, stam în parc fumând din pipe, privind pe cer puzderia de stele, unele mari ca niște ținte de aur, altele mărunte, urzitoarele marilor tăceri... și stam așa până când Găinușa și Rariții, coborând spre scăpătat, ne vesteau ora odihnei.

Câte nu ne aduceam aminte, în acele clipe de liniște și reculegere, și ce repede le isprăveam, căci:

„*Aux yeux du souvenir, que le monde est petit!*“

Odată i-am zis lui Dinu:

„Tu ești unul din rarile suflete cari numai doresc nimic. Ai cu tine totul: avere mare, tinerețe, sănătate, voioșie... ai avut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

norocul să găseşti dela părinţi o aşezare fericită, izolată în mijlocul naturei prietenoase, unde răutatea lumei nu te poate ajunge. Până şi pentru patima ta, ai la îndemână codrul, plin de jivine... Dacă ţi-ai mai găsi o tovarăşe, demnă de tine, o fetiţă ca un vis primăvăratic, bună şi iubitoare, care să te înţeleagă şi să te iubească, după cum meriţi, ai încheia fericirea deplină..."

El răspunse gânditor:

„Femeile nu'mi lipsesc. Am destule prietene la Bucureşti; când mi-e dor de câte una, îi scriu. Colio se duce de o primeşte la gară şi ea stă aci câteva zile, cu iluzia de castelană, mulţumită că a scăpat un răstimp, de clocotul oraşului şi grijile vieţei.

„Câte odată mă repez eu, cu automobilul, în călătorii romantice, prin împrejurimi, nu mai aproape de cincizeci de kilometrii şi răpesc vre-o dulcinee, coborâtă, nu pe scări de mătase, ci pe umerii albănezului, care se caţără pe burlane şi pe streşini, mai amarnic ca pisicile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Cu chipul ăsta am totdeauna farmecul noutăței și cunosc numai partea frumoasă a femeii. Plictiselile le las bărbaților, sau amanților de inimă".

Apoi, bătându-mă pe umăr:

„Când știi să faci mici sacrificii, dragul meu, ai tot ce vrei, și cât vrei.. Naiv acela care crede că, numai cu sentimentul, poate ferici o femeie!... Asta poate pe vremea lui Noie, când trăia lumea numai din ciorchini de struguri, cari se găseau pe toate potecile!..

— Ai dreptate pentru acum, reluai eu, dar ideile astea nu te vor călăuzi totdeauna. Omul are nevoie de afecțiune temeinică, de alintările dragi ale femeii iubite. Tu nu știi cât te farmecă convingerea că ești iubit pentru tine...

— Tocmai ăsta, întrerupse Dinu cu vigoare, ăsta e chinul cel mai mare pentru oamenii prea avuți: veșnica îndoială, dacă femeia îl adoră pe el, sau averea lui... Pentru unii din noi, asta e singura problemă a vieței!.. Nici odată nu avem si-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

guranța dacă suntem iubiți pentru noi, și nicicând nu o putem ști, până murim...

— Aceiași îndoială ai și pentru femeile care'ți vin aci, sau le... răpești?

— Desigur, dar cu ele mă distrez numai câtva timp, și petrec mult în mine, văzând cum nu e una care, când se desparte de mine, să nu pretindă că „s'a atașat" și că nu mai poate de dragul meu!.. La plecare plâng și în urmă îmi plouă scrisori de dragoste. Am o colecție întreagă.

Mai toate isprăvesc cu idei negre. Cunosc chiar formulele:

„Nu știu cât mai am de trăit!.."

„Simt că dorul de tine mă va ucide!..."

„Când vei primi aceste rânduri, am încetat de a mai suferi!.."

„Până acum nici una nu s'a sinucis!

„Răspunde acum, ce am eu de dumnezeiesc, sau de Adonis în mine, ca să le înebunesc pe toate, până'ntr'atât? Din potrivă, înfățișarea mea e mai mult aspră, cuta severă, care mi se sapă între ochi, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câteori am vre-o nemulțumire, este menită, în mod firesc, nu să atragă, dar să îngrozească... știu că am un suflet bun, dar asta nu se vede, nu răsare ca ceva seducător, din fizicul meu, care să atragă o femeie... Și apoi sunt trupeș, voinic, înalt, adică din sămânța celor cari vor purta coarne!.."

Cum eu dam din cap, cu neîncredere, el adause:

„Da, da, să nu te miri, toți bărbații înșelați, din lume, sunt din cele două extremități de talie: ori prea mici, adică ridiculi în ochii femeilor, ori voinici și legați ca mine, pe cari ele nu-i pot mângâia prin cuvintele „mon petit chèri" citite prin romane, și e fatal să le zică altora...

„Cum vezi, dragul meu, eu sunt menit să fiu nenorocit în căsnicie și de aceia nu cred să mă vezi întovărășit, cum ziseși.

„Numai socotesc formula lui Colio Darda, care e lapidară...

— Are și albanezu formula lui în privința asta?

Dinu răspunse cu convingere:

„Nu'ți închipuiești câtă filozofie rudi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mentară zace în țeasta lui Colio! și ce sfaturi adânci dă, sprijinit pe înțelepciunea aforizmelor orientale!... Omul ăsta are pentru mine și neamul meu, un devotament fără margini.

„Acum să'l chem și să-i spun: „Colio, ucide-te!". El ar trage junghiul, de care nu se desparte nici o secundă, și l'ar împlânta drept în inimă...

„Se poartă în preajma mea, ca umbra, ca să mă apere de primejdie... Nu'l văd, dar îl simț în jurul meu necontenit... Numai la pândă nu mă însoțește, căci am carabina cu mine și e sigur de glonțul meu...

„Ei bine, Colio, de câteori primesc câte o femeie, îmi șoptește: *„Ferește-te stăpâne de femeia săracă!"*

„Când am venit dela Paris, și am auzit pentru prima oară cuvintele astea, l'am chemat și i-am cerut talmacirea lor. El mi-a răspuns lapidar, fără alte lămuriri: „Pentru că, decând e lumea, o femeie săracă nu a fericit decât un bărbat sărac"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

M'am gândit mult la cuvintele lui, şi cu cât m'am gândit mai mult, m'am întărit în convingerea că conţin foarte mult adevăr.

„Iacă: mâine seară suntem poftiţi la masă de vecinul meu Grigore Plăiaşu. O să chem pe Colio, mâine dimineaţă, şi o să-i dau ordin ca trăsura să fie la scară pe înserat, şi vei vedea ce mutră face!.. Şi ştii dece?.. Pentru că Plăiaşu are o fată de vre-o două-zeci de ani, Mărinda, şi-i tot frică să nu mă încurc cu ea!..

— Dar de unde e familia asta?

— Ni sunt vecini vechi, din timpul tatei; au o mică răzăşie, în hotarul nostru, şi trăiesc aci toată vremea. Fiind şi ei boernaşi de mâna a treia şi săraci, tata le-a propus să le cumpere răzăşia, cu de trei ori cât făcea, şi să le îngăduie să locuiască o aripă a castelului, cât vor mai trăi... Bătrânii însă n'au vrut, zicând că vor să moară pe pământul lor, unde zac şi oasele strămoşilor.

...Ne-am ridicat şi am luat'o prin parc, spre casă. Când am ajuns în lumina ves-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

tibulului, l'am întrebat, cu nepăsare, privindu'l însă, drept în ochi:

— Cum de nu mi-ai vorbit până acum de vecinii tăi?

El se rumeni uşor şi îngăimă încurcat:

— Pentru că... nu mă aşteptam la invitaţia asta... Şi cum nu pot să merg la ei fără tine...

I-am poftit noapte bună, şi pe când mă îndreptam spre odăile mele, mi-am zis: „Că se va însura în scurt timp, asta e lucru sigur, rămâne să văd şi eu cum e fiinţa care l'a dat peste cap atât de curând...

...A doua zi, pe când luam cafeaua în parc, Colio, chemat de Dinu, se înfăţişă:

— Colio, mergem diseară la masă la conu Grigore; ai grije că, pe la ceasurile şase, să tragă la scară trăsura cea nouă, cu armăsarii negrii.

Albanezul păli, se întunecă şi parcă vru să zică ceva, dar se opri de privirile mele.

Răspunse numai atât: „Am înţeles!.."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V

Răzășia lui Grigore Plăiașu se întindea pe două coline, într'o fășie lungă și îngustă, începând din lunca Siretului, spre apus.

Conacul, înzestrat cu o gospodărie cam irosită de vreme, avea casa scundă, bătrânească, cu zidurile suite de trandafiri urcători, curpeni de pădure și viță sălbatecă. Era înconjurată de o grădiniță foarte îngrijită, cu ronduri, în care râdeau toate neamurile florilor de vară.

Drumul până la ei n'a ținut mai mult de o jumătate de oră, ocolind printre livezi de fân cosit și mirişti aurii, pline de prepelițe grase, care sfârâiau în sborul lor speriat și greoi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mireazma de fân proaspăt îmi umplea sufletul de o mulțumire tainică.

Trandafiria aprindere a serei, ne aducea în minte visări despre ființe și lucruri dispărute în zările vremei, și ne umplea ochii cu luminile triste ale melancoliei...

...Am intrat pe poarta bătrânului Plăiașu, în ultimele licăriri ale amurgului.

Când trăsura oprì, Colio sări de lângă vizitiu și șopti stăpânului său formula lui de prevenire. Dinu părù că nu aude nimic, atât de obișnuit era cu gestul de credință al albanezului.

Grădiniţa, stropită de curând, ne primì între rondurile ei desenate, trimițându-ne o mireazmă tare de petunii, care ne umezi sufletele.

Straturi întregi de garofițe cu miros de cuișoare; de călțunași în opt neamuri; de magherani cenușii; de gura-leului albăstrui, sinilii și roșii; de iasomie sfioasă și adormitoare... colorau vesel cuprinsul grădiniței, mărginită spre zidul casei, cu un șir întreg de ulcele cu pelargonia, frumos rânduite, iar în fund, ascunzând ulucile ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nușii de brad, cu tufe țepoase de smeură, pline cu boabe mari coapte, de un roșu-sângeriu.

Pe aleie, în mijlocul grădinei, o masă cu cinci tacâmuri, pe care scânteiau cleștarurile și argintăria. Mai la o parte, într'un vas mare de zinc, așteptau la ghiță sticlele cu băuturi, dintre cari răsăreau burțile a doi pepeni dolofani.

Bătrânul Plăiașu și soția sa Irina, păreau niște suflete simple și de treabă.

El, spre 60 de ani, statură mijlocie, vioi și ochii plini de energie; ea, o făptură plăpândă, cu grai moale și mângâios.

Le-am fost prezintat de Dinu, ca cel mai bun prieten al său. Plăiașu îmi strânse mâna cu cordialitate, pe când ea'și debită cu emfază banalitatea:

„Les amis de nos amis, sont nos amis!..“

Un pas ușor pe aleie și se ivi, ca smulsă dintr'o poveste, strălucitoare de frumusețe, *Mărinda*, fiica lor, singurul copil.

N'am vroit să cred ochilor, că în colțișorul acela de țară, poate înflori atâta drăgălășie!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O înfățișare sveltă și mândră, care se 'mlădià din betelie, risipind numai grație... Un cap de păpușe bălae, cu obrajii ca două ruje, ochii negrii ca porumbele, buze rumene... Sânul și umerii tresăreau, subt muselinul alb al bluzei, ca dăltuiți dintr'o marmură trandafirie.

Dacă ar fi fost moda de acum, ți-aș putut amănunți și tăietura pulpei piciorului. Rochiile lungi de atunci, nu îngăduiau vederei decât vârful piciorului, care, la fetița noastră, făgăduia destul și pentru tot ce nu se vedea.

Din prima secundă, am înțeles că Dinu este pierdut, pentru holteimea țării românești!...

Când mi-am ridicat ochii spre el, mi-a venit să râd cu poftă de înfățișarea lui amorțită.

Nu'ți închipuești cât părem de blegi, noi bărbații, subt primele lovituri violente ale amorului!... Omul cel mai inteligent și desghețat, se preschimbă într'un manechin înțepenit și stângaci!... In locul figurei severe și calme, ne arătăm purpurii și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ameţiţi!... In locul cuvintelor limpezi şi sonore, scoatem un îngăimat jeluitor!... In locul privirei drepte şi liniştite, căutări rătăcite şi piezişe... In locul gesturilor sobre, mişcări încurcate şi nepotrivite din braţe, întortocheri de degete, tremurături de mâini...

Toate aceste fenomene groteşti, au pus stăpânire pe bietul Dinu, care, cu o seară înainte, îmi făcea, cu ochii la stele, o teorie atât de severă în privinţa legăturilor de inimă, propovăduind ascetismul cel mai riguros...

Am vrut să-i stimulez mândria, să-i înviez energia, printr'o privire dojenitoare, dar zadarnic căutam să intru în bătaia ochilor lui, el era dus pe alte lumi, agăţat de o singură vedere, de unicul chip care'l ameţea, până la pierderea conştiinţei.

Aşezarea la masă nu mi-a plăcut.

Bătrâna din cap, în loc să fie încadrată de noi mosafirii, mă avea pe mine în dreapta şi pe soţul ei în stânga. La dreapta mea era Dinu şi în faţa lui, Mărinda.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lucrul plănuit pe față, ca farmecul să dureze tot timpul, deși nu era nevoe, puterea sugestivă a fetei era atât de fantastică, încât ar fi sedus și pe cel mai cucernic dintre pusnicii văgăunelor!..

Cu mine tactica era să fiu absorbit în conversație cu bătrânii, ca ceil'alți doi să poată vorbi în liniște. Spre acest sfârșit mă întreținеau necontenit și pe rând, dându'și timp reciproc de odihnă. Eu trebuia să le răspund cu volubilitate, căci așa cerea galanteria omului coborât proaspăt din orașul-lumină. Apoi când oboseau, îmi provocau lungi povestiri, prin întrebări meșteșugite, despre toate chestiile răsuflate din occident, care, pentru ei, erau atunci la ordinea zilei.

Eu trebuia să dau explicări amănunțite, căutând să mă împart în două: o parte, ca să prind, cât puteam, din ciripitul tăinuit al celor doi porumbei; și alta ca să întrețin pe bătrâni, ferindu-mă ca neatenția să nu'mi prilejuiască vre-o prostie.

Prima năzuință mi-a fost zadarnică, ei șopteau pentru ei, și Dinu, căruia vinul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înfundat alb, din vremurile bune ale familiei, îi deslegase mai mult limba şi-i stimulase mai mult îndrăzneala, înşirà multe desigur, càci, din ce în ce mai viu, răsunà râsul, în cascade de triluri, ale frumoasei amfitrioane.

In acele momente îmi ridicam ochii şi prindeam pe feţele bătrânilor aprinderea unei bucurii tainice şi în ochi licăriri vii de mulţumire.

Felurile, foarte îngrijit preparate, se urmau din belşug. La fiecare, bătrâna decretà: „Trebuie să fie bun, căci a fost preparat de Mărinda“ sau „subt ochii Mărindei...“ Prăjitura era „elveţiană, învăţată de Mărinda la cea mai bună şcoală de menaj din Geneva...“ şi aşa mai încolo... Noi ne grăbeam să admirăm talentul culinar, pe lângă gospodina desăvârşită, care era domnişoara Plăiaşu.

...Când începu să se întunece, servitoarea aduse fanoase, cu lumini de spermanţet, pe care le împrăştiă pe masă. Bătrâna însă, găsind că lumina nu se împarte bine, le-a mutat pe toate în mijlocul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mesei, având grije să le aşeze astfel, ca să numai pot privi, în nici un fel, spre frumoasa ei odraslă, dar ochii mei tot mai găsiră un locşor, pe unde să încapă câteva raze indiscrete.

Crezându-se baraţi de noi, prin globurile lăptoase de sticlă, Dinu şi Mărinda îşi îndoiră zelul, el, din ce în ce mai aprins, ea, tot mai abilă în mişcări seducătoare, săltând'şi bustul, ca să răsară cât mai mult, sub muselinul străveziu, rotunzimea de sus a sânilor, cari, cât eram eu de stăpân pe nervi, începuseră să mă neliniştească...

In timpul acesta, Grigore Plăiaşu, porni o poveste din vremuri, cu un caimacan sanguinar, care'şi chinuia soţiile, până le făcea să se otrăvească. Un fel de belteă anostă, povestită cu îngăimeli şi tărăgăniri, de te făcea să sări în sus.

La sfârşit, ni se servi şampanie rece, nişte pişcoturi mici cafenii, preparate tot de mâna duduiei, şi cum lumânările se isprăveau, trecurăm să luăm cafeaua în casă, la lumina lămpilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Dupăce am stat câtva timp de vorbă în salon, unde de nevoie luară parte şi cei doi îndrăgostiţi, bătrânul mă luă de braţ şi 'mi zise:

„Aidem în antreu, să ne cânte nevasta la clavir şi să ne zică şi din gură, căci are o voce foarte frumoasă".

Doamna Irina Plăiaşu se ridică imediat, ca şi cum îndeplinea un număr de program, şi, aşezându-se la pianină, atacă romanţa bătrânească: „*Trecui printre zorele*".

Tinerii rămaseră singuri în salon, pe când vocea cântăreţei scotea, cu convingere, sunetele monotone ale vechiului cântec.

Cum era firesc, am complimentat'o călduros şi ea se grăbi să repete romanţa. Apoi o schimbă cu „*Luna doarme amoroasă*" şi cu „*Doi ochi am iubit în a mea viaţă*".

Erau romanţele tinereţei sale şi ea le cântă cu multă ardoare, cu lacrămi în ochi şi tremurări în glas... Erau şi ro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

manţele copilăriei mele, cari aduceau cu ele mireazma timpurilor apuse în noianul anilor, timpurile când alergam după fluturi, sub soare viu şi crengi înflorite...

Am amorţit într'o rână, p'un colţ de jilţ, cu gândurile dăruite amintirei unei fetiţe, pe care am iubit'o mult altădată... şi încet, încet, toată viaţa mea s'a prelins pe lângă armonia acordurilor naive şi picurările dulci ale clapelor de fildeş, gălbejite de vreme, ale clavirului.

... Vrând să mă scap de restul de ţigare, m'am ridicat şi am păşit cu sfială, ca să nu întrerup cântarea, spre uşile deschise ale intrărei.

Când să o arunc, am tresărit speriat: o umbră sta spânzurată cu mâinile, de fiarele ferestrelor salonului, sprijinindu'şi picioarele pe un ciubuc lat al zidului, ascuns între trandafirii urcători, şi la lumina ce se răvărsà dinăuntru, văzui cum nişte ochi mânioşi priveau printre jaluzii.

M'am apropiat binişor şi am recunoscut pe Colio Darda, care, de cine ştie când, pândea acolo... Smucindu'l de braţ fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veste şi cu putere, el scăpă din mâinile obosite fiarele ferestrelor, şi se prăvăli pe iarbă.

„Nu ţi-e ruşine, mă ticălosule; să spionezi pe stăpân'tău?"

El se ridică mânios, aruncând fulgere din priviri, şi'mi răspunse:

„Eu sunt robul lui, câinele lui de credinţă, şi sunt dator dacă'l văd că se îneacă, să'l scap din primejdie, chiar cu viaţa mea... Dumneata ucide-mă acum, daca vrei!"

Şi albanezul îşi trase dela brâu junghiul şi mi'l puse'n mână cu silnicie.

„Ce sunt vorbele astea Colio?" îl întrebai eu, mai domolit.

El mă ridică în braţe, ca pe o mingie şi mă săltă cât putù, pe umerii lui de piatră, apropiindu-mă de fereastră:

„Priveşte!.."

Spectacolul era demn de văzut: Dinu ţinea în braţe pe Mărinda, buzele lui se lipeau într'una, când pe buzele ei rumene, când pe sânul aproape dezgolit:

— Stăpânul meu e ameninţat de moarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poate, mai zise uriaşul, lăsându-mă jos, dar nu'l voi lăsa pradă ei."

— Ce tot visezi omule?.. De aci nu poate eşi decât o căsătorie... Unde vezi tu moartea?

— Tot una e!.. răspunse el tremurând, e poate mai rău decât moartea!" şi adăugă, ca o lege severă a destinului: *o femeie săracă nu aduce fericire, ci moarte!*

— Dar Julca ta, nu a fost săracă şi te-a făcut destul de fericit... E muncitoare, cinstită... Dece n'ar fi aşa şi duduia Mărinda, pentru domnu Dinu?...

Pianul tăcù şi m'am grăbit să mă întorc sus, totuşi prinsei începutul răspunsului lui Colio:

„Dacă stăpânul meu ar fi fost sărac, ca mine, n'aş mai fi zis nimic..."

Se făcuse târziu când trăsura trase la scară.

Luna, în ultimul ei pătrar, răsărise, aruncând pe tot cuprinsul o lumină slabă şi tristă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lângă vizitiu, Colio Darda, sta înțepenit, ca de bronz, cu mâinile sprijinite pe mânerile pistoalelor.

Familia Plăiașu nu'și mai puteau ascunde mulțumirea. Mărinda eșise în scară, aproape lipită de Dinu.

Ne luarăm noapte bună, pe când caii jucau de nerăbdare. Apoi, după un tropot pe loc, ei porniră pe poartă, abea ținuți de vizitiu, și ne-am topit în lumina slabă a nopței...

... După câteva minute, rupsei tăcerea:

„Teoria ta de eri, după cum văd eu, era cântecul fricosului în mijlocul pădurei... Tu ești prins deabinelea de fata asta:

El răspunse, cu un suspin prelung:

— Din nenorocire, da! totuși stau încă la îndoială, dacă trebue să'mi ascult pornirea inimei, când judecata îmi spune că nu e nimic mai scump pe lume, decât să'ți aparții numai ție singur și să fii redus numai la suprafața ta de suferință...

— Dragul meu, nu te mai gândi, îl curmai eu, ai lângă tine fericirea deplină...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fetița asta te va iubi mult, deși acum ai nesiguranța amorului ei. Te va iubi mult din recunoștință, că din singurătatea și sărăcia ei, s'a trezit, mulțumită ție, cu un bărbat tânăr, iubitor și cu un trai plin de mulțumirile zilnice, pe cari le dau dorințele împlinite... Ești poate subt influența pesimismului lui Colio, pe care devotamentul îl orbește.. Nu asculta de el, căci va reveni singur la ideile sănătoase, văzând cât de mult s'a înșelat.

Dinu numai răspunse nimic, arătând spre albanez, care, prin modul cum ținea capul, se ghicea dorința de a prinde din vorbirea dinăuntru.

Printr'o mișcare din cap și o strângere de mână caldă, prietenul mă încredință că am dreptate și că așa va face.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI

Pendula monumentală, din fundul sălei cele mari, bătea orele două, când am intrat în odaia mea de culcare. M'am desbrăcat repede şi obosit cum eram, somnul m'a prins iute, dar se vede că eram încă între vis şi trezie, căci am deslușit un foşnet pe la uşe şi apoi o uşoară bătae.

Sar din aşternut, aprind şi deschid.

In faţa mea Julca, soţia albanezului, palidă şi tremurând vargă.

Inainte de a o întreba, ea 'mi zise:

„Iartă-mă conaşule de îndrăzneală, dar nu am liniste până când nu'mi voi da seama de ceva grozav, care simt că se petrece..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mi-am aruncat pyjamaua şi am eşit în sală, unde am poftit'o să stea jos. Ea se codi o clipă, apoi se lăsă pe sofaua de lângă fântână. Eu am luat loc într'un fotoliu de piele, în faţa ei, şi, cu vocea schimbată de îngrijorare, îi zisei:

— Spune acum, mai iute, ce este?...

— Domnule, începu ea mai liniştită, după ce aţi sosit, Colio a intrat în casă cu o mutră din cele îngrozitoare, pe cari numai eu le pot tălmăci... S'a plimbat dealungul camerei, fără să'mi spună un cuvânt, cu paşii lui greoi, care răsunau, trădând o mare furtună lăuntrică. Eşi în cerdac şi cercetă lung din loc mişcarea înceată a lunei, aşa cum face el când e pradă gândurilor urâte. Apoi tot pe muteşte şi-a luat din cui biciuşca şi a-pornit spre grajd.

„Peste câtevă minute, am auzit pe şosea un galop întins.

„Ingrijorată m'am dus la grajd, unde am găsit uşa de perete. Înăuntru lumina lunei lăsà să se vadă, destul de deslușit, caii, dormind pe aşternuturi. In aripa celor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de călărie, era puțină mișcare, din neastâmpărul cailor deșteptați și ridicați în picioare... Caut între ei, și văd locul „Floricichii“ gol. Atunci am înțeles: Colio alergà, pe cel mai iute dintre caii de călărie ai domnului. Unde?... Nu știu!... De aceia am venit să vă întreb dacă știți să se fi petrecut aseară ceva neobișnuit, care să fi aruncat asupra bărbatului meu atâta desnădejde.

— Nu cred să fie nimic, zisei eu cu gura pe jumătate; apoi bătând'o pe umeri: dute de te culcă liniștită.

Femia plecă, eu o strigai din drum:

„Treci, te rog pe la șofer, deșteaptă'l și spune-i, ca din ordinul stăpânului dumitale, să scoată mașina și să iasă prin poarta din fundul parcului, în șosea, unde va aștepta cu farurile aprinse. Dar spune-i lucru deslușit, ca să nu treacă prin față, ar deștepta pe domnu și asta nu trebuie.“

Julca eși.

„Desigur, îmi ziceam înbrăcându-mă la iuțeală, albanezu plănuește ceva grozav

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

contra sărmanei fete, trebuie să fiu acolo cu câteva minute înainte, ca să zădărnicesc orice început de aducere la îndeplinire a planului său".

Am mai fumat o ţigare, ca să mă mai liniştesc, apoi am deschis, cu fereală, uşa care dă pe terasa dinspre răsărit, m'am coborât în parc, şi, ocolind printre rondurile de petunii, am luat'o pe departe, peste puntea albă de mesteacăn, aruncată deasupra iazului, de unde zării copacii luminaţi de razele vii ale farurilor maşinei, trasă la portiţa de din dos.

Când m'am urcat, am spus şoferului să mă ducă mai repede, fiind vorba de viaţa unui om.

„Pe cât s'o putea, răspunse el, şoseaua e hopuroasă şi arcurile maşinei v'ar asvârli."

Merserăm destul de iute.

Aproape de conacul Plăiaşu, am zărit, la lumina acetilenei, un argat în goana calului. Am încetinit mersul şi când s'a apropiat, l'am strigat. El s'a oprit.

— Unde te duceai aşa în goană?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Argatul răspunse, cu răsufletul tăiat:

— Sunt dela conacul d-lui Grigore, pe care l'au împuşcat hoţii, pe fereastră adineauri, şi mă duc la domnu doctor de plasă, în comuna vecină.

— Descalecă băiete, dă'mi mie calul şi tu sue-te în maşină, ca să vii mai repede că doctoru.

Pe când ei plecau, eu am luat'o pe jos, ţinând calul de dârlog, ca să'i dau timp să răsufle. Maşina coti la dreapta şi se pierdu într'o pădurice de plopi.

Se îngenă de ziuă. Eu mergeam îngândurat, minunându-mă dece Colio a vrut să omoare pe bătrânul Plăiaşu. Mintea mea se pierdea în tot felul de judecăţi, fără să se oprească la ceva mai temeinic. După un răstimp de mers, am încălecat, şi în câteva minute, sosii la conac, odată cu doctorul.

Plăiaşu se alesese mai mult cu spaima, rana nu avea gravitate, glonţul pătrunsese în spate, ricoşase de osul omoplat şi se oprise subt pielea umărului stâng.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doctoru îi făcu o crestătură în piele, scoase glonţul şi lămuri că era dela o armă cu ţeavă scurtă, fără prea mare putere, altfel ar fi găurit şi omoplatul şi ar fi atins plămânii.

Am înţeles uşor că isprava o făcuse Colio, prin descărcarea unuia din pistoalele sale dela brâu.

Familia era bucuroasă de norocul ce au avut ca argatul să mă întâlnească şi îmi mulţumiră pentru amabilitatea mea de a le da maşina.

Eu trebuia acum să lămuresc rostul meu în automobil, la ora aceia şi în apropierea casei lor. Casă le spun adevărul, băgam pe Colio la ocnă. Am aruncat nevoia unei telegrame urgente la Bucureşti, ca răspuns la una pe care am găsit'o la castel, îndată ce am ajuns, şi cum nu'mi era somn, am vrut să mă plimb şi eu în automobil, până la oficiu.

— Dar ce noroc pe fetiţa asta, zise doamna Plăiaşu, arătând spre Mărinda— pe care emoţia o făcu să nu'şi dea seama

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că sta în faţa mea într'un capod de mătase aproape străveziu, de se ghiceau toate ondulările unui corp admirabil, care îmi răsvrătise toate rămurèlele nervilor — ce noroc că, după ce aţi plecat mi-a spus: „Mamă, am fost prea fericită în seara asta, ca să pot adormi curând, vreau să'ţi împărtăşesc şi ţie impresiile mele... Dacă aş schimba patul meu cu tata?.. Şi lucrul s'a făcut... Dacă primea ea glonţul tâlharului, poate că numai scăpa, draga mamei, adause dânsa îmbrăţişând'o.

Ei dădeau zor cu „tâlharul" fără să cugete că la fereastră erau gratii, astfel că deşi deschisă, hoţul n'ar fi putut intra. Răsărea aşa dar, cât de colo, că nu furtul fusese mobilul crimei.

I-am lăsat mult mai liniştiţi, cu doctorul, care să dea îngrijiri rănitului, şi m'am întors la castel pe lumina zilei, făcând un ocol ca să dau impresia că trec şi pe la oficiu.

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Castelul era adormit, dar dependințele și ferma se resimțeau de fierberea gospodăriei. Am intrat, tot pe poarta cea dosnică, șoferul a băgat mașina în garaj, iar eu, după ce am aprins o țigare, am luat'o încet spre fermă, ca s'o văd și subt înfățișarea ei dela ora cinci dimineața.

In lăptărie, Julca era ocupată cu alegerea untului. Când mă văzu, se apropiă și'mi zise:

— Il văd mult mai liniștit acum... Dumnezeu să vă dea bine!

— I-ai spus vre-o vorbă din ce am tăinuit amândoi azi-noapte?

— Ferit'a sfântu!.. El a venit cu iapa în spume, la o jumătate de oră după plecarea dumitale, și cum a descălecat, a cerut o cafea, s'a așezat în cerdac, pe laviță și a început a pâcăi din mahorcă, mult mai liniștit... Eu dacă l'am văzut așa, l'am lăsat în pace.

— Unde e el?

— In deal, la tamaslâc.

— Bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am luat'o încet și după câteva minute l'am găsit, ca un argint viu, printre oameni, împărțind ordine, cu o liniște ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat.

„Nu'și poate închipui, gândeam eu, îndreptându-mă spre el, că știu de atentat și mai cu seamă că l'a făptuit el... Nici n'are de unde ști că am eșit cu automobilul și am fost azi noapte la locul crimei, de aceea mă privește acum cu atâta liniște."

Așa era.

Colio Darda, scoțând cu stânga pipa dintre buze, își ridică pălăria și îndoindu-se de șale, mă întâmpină:

— Sărut dreapta conașule!..

Eu l'am luat deoparte, răznindu-l de oameni, și, după ce l'am privit drept în ochi, l'am întrebat cu liniște:

„Colio, dece ai ucis pe fata lui Grigore Plăiașu?"

Intrebarea își avu efectul ei trăznitor: albanezul se făcu palid și îngăimă pierdut:

— Cum, știți?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, nenorocitule, o știu numai eu și tac, dacă nu te vor trăda alte lucruri, pe cari, zăpăceala ta de după crimă, le-au lăsat, ca probe sdrobitoare...

— Care probe? îngăimă el, cu groză.

Am pus mâna la brâul său și am tras unul din pistoale.

— Nu vezi că n'ai avut nici grijă să'ți cureți arma de curând descărcată!... Dacă vine ancheta acum?... Descarcă'l și pe celalt, curăță-le și umple-le cu altă încărcătură, și cu plumburi de altă mărime. Aruncă apoi în iaz plumburile vechi, pe cari le mai ai în casă... Alte probe nu cred să mai fie... Acolo te-a văzut cineva venind și plecând?.. Aici, știe cineva când ai scos și adus calul?..

— Acolo nimeni, aici numai Julca, dar ea nu știe unde am fost și ce-am făcut.

— Atunci e bine, acum ascultă altceva: Duduia Mărinda trăiește. Nu dormea ea în patul acela, ci tatăl ei, pe care l'ai rănit ușor. La lumina candelei desigur că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

n'ai deosebit pe pernă alt cap, mai cu seamă că era cu fața la perete.

Pe figura albanezului o transformare violentă.

Apoi zâmbi o secundă cu neîncredere:

— Poate că domnul glumește, ca să'și râdă de mine!..

— Dar tu ai glumit când ai tras?... Cum vrei să glumesc față de pornirile tale de ucigaș? răspunsei eu, încruntând sprânceana.

— Atunci ce nu a putut împlini ăsta, va desăvârși ăstăl'alt, zise el cu hotărîre, mutând mâna, după mânerul pistolului, pe al cuțitului.

— Incearcă și vei putrezi în fundul ocnelor!

— Nu mi-e teamă de moarte! adause el; în țara noastră nu o așteptăm, ne-o dăm singuri, dacă trebuie și avem pentru ce... Dar nici nu pot lăsa pe stăpânul meu fără ajutor, când îl văd amenințat. Datoria mea e sfântă și nu mă îngrozește nimic în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drumul meu. Dacă vreți ca ființa aceia să trăiască, denunțați-mă, ca să fiu arestat, altfel nimeni nu scapă de osânda lui Colio!".

In înfățișarea lui domnea acum liniștea, cu atât mai multă hotărâre pornea amenințarea. I-am răspuns:

„In privința asta o să iau înțelegere cu stăpânul tău, când se va deștepta".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VII

Intors la castel, m'am vârât subt un duş rece, apoi m'am îmbrăcat şi am eşit în parc, unde mă aştepta cafeaua.

Influenţa apei reci, dimineaţa admirabilă şi clinchetul vesel al clopoţeilor de sticlă, cari tiveau mirador-ul, mişcaţi de adieri uşoare, făcură să nu mai simţ oboseala nopţei nedormite.

Imi aruncai ochii pe gazetele proaspete, până când am fost vestit că Dinu a eşit din baie şi că va fi în parc în câteva minute.

N'am mai aşteptat mult şi el se arătă într'un veston alb de vară, mulţumit şi radios.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum ai petrecut noaptea? dragă prietene, mă întâmpină el, cald în voce, ca întotdeauna.

— Am „petrecut“ urât noaptea asta Dinule! Dacă m'ai fi întrebat cum am dormit, ți-aș fi spus cum am dus'o cu veghia, pentrucă n'am dormit deloc.

— Ți-o fi făcut rău atâta mâncare, sau șampania de aseară?

— Nimic din toate astea!.. Stai mai bine și mă ascultă puțin... Dar te rog să'ți păstrezi toată liniștea, orice vei auzi.

— Mă înspăimânți! tresări el. Te ascult și'ți făgăduesc tot calmul, dar mai repede, căci mor de grije.

— Nu e nimic rău până acum, zisei eu ca să'l liniștesc. Va trebui să iei însă o mare hotărâre... Ascultă: Colio a încercat azi-noapte să-ți omoare pe Mărinda, dar n'a isbutit.

Dinu sări în sus, apoi, auzind sfârșitul frazei, răsuflă.

— Poate că e rănită și noi stăm aci!... strigă el cu îngrijorare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nici atinsă!... îl liniștii eu.

Apoi i-am povestit pe scurt toată drama nopței, terminând cu întrebarea: „Ce e de făcut cu banditul ăsta?“

El răspunse îngândurat:

„N'am nici o putere față de el, mă dezarmează devotamentul lui fără margini, credința lui de câine, sinceritatea pornirei lui sufletești!... Dar am să'l domolesc, o să vezi“.

Il chemă, și cum prinprejur nu era nimeni, care să ne poată auzi, el îi zise:

— Colio Darda, ai făcut o faptă urâtă, nu'ți pare rău?

Figura severă a albanezului se înmuia ochii săi aspri se umplură de lacrămi, și răspunse cu hotărâre:

— Nu'mi pare rău stăpâne; oamenii aceia plănuesc de luni de zile să aducă nenorocul în casa ta. N'am zis nimic câtă vreme credeam că fățărnicia lor nu va izbuti, dar acum te văd că ai căzut în cursa lor... Fata aceia nu te iubește, căci un om sărac nu poate iubi un om bogat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ea urmăreşte avutul tău... Se va preface îndrăgostită, până când va avea un copil, apoi va urmări viaţa ta, ca să rămână cu agonisirea tatălui şi neamului tău... In faţa acestei primejdii, care e datoria lui Colio Darda, decât să te prevestească şi dacă nu va isbuti, să'ţi înapoieze viaţa, pe care o datoreşte neamului tău ?".

Căldura şi sinceritatea vorbelor lui m'au lăsat ca de cârpă.

Dinu îi răspunse cu blândeţe:

„Colio, inima ta mi-e deschisă, ca o carte sfântă înaintea preotului. Citesc în ea toată dragostea pentru mine şi neamul meu... Dacă tu mă vezi în primejdie sunt încredinţat că'ţi dai viaţa pentru mine, ca să mă scapi... Ei bine, primejdia nu e acolo, unde o vezi tu, ci în altă parte: în mine însumi. Dacă tu isbuteai să ucizi azi noapte, eu îmi puneam ţeava carabinei în inimă şi mă duceam după fetiţa asta... Tu trebuie să înţelegi că sunt atât de îndrăgostit, că fără ea numai pot trăi. Ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

va fi nevasta mea, sau nu voi mai fi pe lume... Ai ghicit acum pe cine trebue să omori, ca să ajungi unde vrei..."

Colio rămase ca prostit, apoi căzu în genunchi și zise, sărutând pulpana hainei lui Dinu:

„Stăpâne, iartă-mă!... De unde să înțeleg, prostul de mine, urzelile nepătrunse ale Creatorului?... Ochii mei lumină au văzut, căci vorbele tale au împrăștiat bezna din jurul meu... Nu numai că voi întâmpina cu dragoste pe soția bunului meu stăpân, dar voi veghea, ca rob credincios viața ei, dacă credința ta este că te poate ferici... Dumnezeu să vă ocrotească!.."

Am rămas tablou, minunea s'a făcut!... Dinu, cunoscându-și servul, a știut unde să atingă.

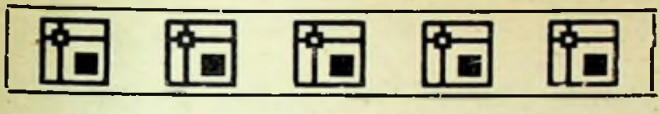
„Așa îmi place să te văd, dragă prietene, împlini Dinu, și la nunta mea, cine va bate pământul mai cu putere, cine va chiui mai vesel decât Colio Darda? cel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai aproape de sufletul boerilor Filibași, dela Iosafache până dincolo de moștenitorii lui Dinu..."

Colio se retrase măgulit, după ce sărută mâna stăpânului său și bătu câteva mătănii spre răsărit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VIII

Era târziu, şoseaua se golea, când i-am zis lui Sandu:

„Dacă am lua o trăsură, cere să ne ducă până la mine? căci nu te las, trebuie să'mi spui pe îndelete totul... Iţi fac o cafea turceasca straşnică, am şi un „Martel“ trei stele, apelpisit...“

Sandu se învoi şi oprirăm o birjă goală.

...Acasă, pe când eu făceam cafeaua, el se lungi pe divan şi urmă cu povestirea:

„In ţara noastră, primele două luni de toamnă, sunt cele mai frumoase ale anului. Timpul liniştit lipsit de ploi sau vânturi; răcoarea plăcută a zilei; soarele cu lumina mai blândă, cu zorile porto-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

calii și limpezi lacrimă, cu apusuri sângerânde, cu înserări reci și triste; toată gama de tonuri ale frunzelor, dela galben deschis, la roșu aprins și melancolia rândunelelor, care'și dorm ultimele nopți subt streșini... toate se îmbină întru a da acel desăvârșit farmec, în care se prind atât de lesne sufletele noastre...

Așa că îți închipui cât de mâhnit eram că voi părăsi curând acel locșor de liniște și odihnă, și un prieten mai mult ca un frate...

Să mă smulg din poezia tristă a firei, când de sus frunzele de castan se desprind ușor, și cad tremurând, ca niște fluturi târzii; când adierea ușoară și vecină a codrului, îi preschimbă suspinul din freamăt în foșnet; când miriștile gem de prepelițe cenușii și grase; când viile își prăjesc rodul și ciorchinii lor călduți te îmbie să le guști nectarul... ce poate fi mai dureros ?..

Și totuși trebuia să plec. Mai aveam un singur an și poate cel mai greu, pentru că el aducea sfârșitul străduințelor mele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Dece nu rămâi cu mine? mă întreba foarte des Dinu, ce'ți trebuie ție carieră, profesorat, când mă ai lângă tine, când din revărsarea belșugului meu poți duce o viață fără griji?.. Ce poți tu câștiga la noi cu pânzele tale, oricât talent ar tresări în culorile lor? Ce ușor ne-am împăcà amândoi!..

Ii răspundeam:

„Niciodată nu m'am îndoit de sufletul tău mare și bun... dar dece să zădărnicesc munca mea de până acum, renunțând la închegarea străduințelor mele, când mai am atât de puțin?... Voi reveni peste un an, poate pentru a nu te mai părăsi.

In tren spre București mi-au trecut pe dinaintea ochilor minței, ca într'un caleidoscop, zi cu zi, cele două luni, petrecute la Stâlpeni.

In afară de raiul din care eșam, care'mi altoise în suflet liniștea și în corp vigoarea ce ți-o dă aerul îmbibat cu amestecul atâtor mirezme de flori, — îmi rămaseră vii în minte chipurile a două ființe: *Dinu Filibaș,*

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care era acum altul decât cel din Paris, un gospodar în preajma fericirei depline, alături de o ființă încântătoare; îmbrățișarea lui din gară părea că'mi spune: brațele astea vor cuprinde în curând o fată ca un crin, la sânul căreia, oricât ar fi de fermecător, nu te voi uita! — și pe *Colio Darda*, câinele nedeslipit de urmele stăpânului său.

Albanezul mi-a sărutat mâna și când a ridicat capul, ochii săi turburi înnotau în lacrimi.

„Dece plângi Colio?..“ îi zisei eu mișcat.

El mi-a răspuns cu glas obidit:

„*Când se depărtează, de stăpânul său, un om iubitor, Colio plânge!*“...

...Și în iuțeala trenului, care mă despărțea de cuibul acela de vis și liniște, umbra lui Colio părea că crește îndărăt, se face imensă, acoperind ocrotitoare destinul prietenului meu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX

După câteva săptămâni, am primit la Paris încunoştiinţarea, artistic litografiată, despre căsătoria lui Constantin Filibaş, cu Mărinda Grigore Plăiaşu. Apoi, o scrisoare a lui Dinu, îmi da amănunte despre această sărbătoare.

Trei zile după plecarea mea, o masă intimă, la castel, adună familia Plăiaşu, cu Dinu, care, în dimineaţa aceia, se înfăţişase la conacul vecinului şi ceruse mâna domnişoarei.

Precum era de aşteptat, i-a fost acordată cu o nespusă mulţumire, din partea tuturor. Fata numai stă locului de încântare. Dinu i-a luat cu trăsura şi i-a adus la el, unde au luat masa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi au plecat cu toţii în automobil la Bucureşti, unde au stat vre-o zece zile, timp cât a trebuit miresei pentru gătelile de nuntă, şi alegerea trusoului: tot ce au putut da mai fin, marile firme din capitală. Apoi au comandat inele, au poruncit casei Capşa tot ce trebuia pentru mese, cofetărie şi şampanie; au risipit peste cinci sute de invitaţii, pe cari era scrisă ora trenului special, care-i vor aduce în dimineaţa zilei de cununie şi-i vor înapoia a doua zi la aceiaşi oră; şi dupăce le-au pornit pe toate cu trenul, ei s'au întors tot cu maşina la Stâlpeni.

Dinu a dăruit logodnicei lui o rivieră de briliante, doi solitari albi mari şi un inel cu un smarald frumos, răsfăţat într'o horă de mărgăritare.

In ziua nunţei, Mărinda scânteia de frumuseţe. Albul pieliţei sale făcea una cu albul mătăsei îndantelate a rochiei şi al florilor de lămăiţă, iar aurul betelei, revărsată pe spate, se pierdea în aurul părului bogat... Ochii îi jucau umezi şi în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

razele lor tresărea fericirea neașteptată.

Ceremonia s'a făcut în sala cea mare a castelului, iar Isaia a dănțuit în jurul fântânei de marmură.

Nunii au fost trași la sorți, dintre invitați, de vreme ce toți țineau la această cinste, care nu-i costau nimic.

Dela București au sosit un arhiereu și trei preoți, cari, cu cel local, au făcut cinci fețe bisericești; răspunsurile au fost date de corul dela Mitropolie, care a sosit tot cu trenul invitaților.

După ceremonie toată lumea a eșit în parc, unde s'a „toastat" și s'a „șampanizat" de către cei bătrâni, iar cei tineri au „bostonat" pe alei și au „flirtat" pe peluze...

Banda celor mai faini lăutari din capitală, trăgeau din arcușuri, înfoiați în smokinguri. Renumitul țambalagiu „Andreiaș", în răstimpurile dansului, minuna lumea cu câte un solo de țambal, sau cântând din gură câte o romanță, însoțindu-se piano din ciocănele pe coarde.

Atunci mama soacră se îndesa și cerea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

orhestrei să atace motivele vechiturilor sale, şi astfel s'au auzit; „*Trecui printre zorele*“. „*Doi ochi*“ şi „*In zadar apune!..*“ însoţite de vocea fericită a doamnei Irina Plăiaşu, săltând în tremolo şi lungind finalul cu lăcrămări abundente... La sfârşit aplauzele fremătară, ducând ironia lor până în poalele codrului, ce răzorea castelul.

Pe bătătura dependinţelor, sătenii nu'şi pierdeau vremea. Chiuituri-vesele răsunau până departe şi trei rânduri de hore se învârteau la glasul scripcarilor, cari scârţâiau de zor.

Dincolo de iaz, mese întinse aşteptau populaţia satului şi zăcători mari de vin stăruiau la o parte... Colio Darda şi Julca, în costume arnăuţeşti bogate, îngrijau de mulţumirea ţărănimei, căci ordinul lui Dinu era ca, trei zile şi tot atâtea nopţi, să nu contenească cheful sătenilor.

... In vremea asta, personalul casei Capşa, pregătea masa, în sala cea mare, căci afară începuse să se întunece.

Odată cu lăsarea umbrelor nopţei, parcul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

își gătea luminile lui. Dealungul iazului se aprinseră două șireaguri cu lampioane, cari, oglindite în apă, arătau patru lanțuri de lumini colorate. Pe peluze, ceaune de pământ, pline cu țiței aprins, își înălțau limbile lor de flăcări, umplând preajma castelului de pitorescul incendiului.

La răstimpuri bombele artificiilor explodau, gonind întunericul înălțimilor, lăsând, odată cu bubuitul lor aniversar, când o ploaie de aur, când un mănunchiu de stele mari albastre, verzi sau albe, cari, la rândul lor se fărâmau în tăcere, țâșnind câte va candele vii roșii, cari se stingeau aproape de pământ, spre bucuria copiilor ținutului, ale căror chiuituri se auzeau depărtate...

Înauntru masa își întinse veselia ei până în zorii zilei. Belșugul revărsat în mâncări alese, făcu ca stomacurile sătule să nu le mai prețuiască. Băutura însă se ținea dârje, iar cheflii și bețivanii, strânși strugure într'un colț, cu țiganii în jurul lor, fremătau de cântece și urale.

Toasturi după toasturi, din limbi în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

călcite, își făceau loc cu greutate, fiecare, încrezător în talentul său de vorbire, pretinzând că are mai mult efect... Coana soacră avu să îndure atacuri repetate de închinări, la care ținea să răspundă, cu ochii logodiți de oboseală și șampanie. Atunci se făcea tăcere, coana Irina își începea cu ifos discursul, dar când se împleticea la limbă, aplausele îi acopereau graiul... Uneori tineretul o aclamà și cerea cu stăruință să cânte. Ea începea cu „*Trecui printre zorele*“, dar în toiul romanței, lăutarii, la un semn al chefliilor, schimbau la iuțeală cântecul domol, într'un brâuleț vesel și bătrâna rămânea cu patosul retezat, în bucuria și râsul general.

Grigore Plăiașu, strânsese câțiva bătrâni cărora le dumicà povestea caimacanului sanguinar, care'și chinuia soțiile până le făcea că se otrăvească, și bătrânul, stimulat de aburii sampaniei, povestea rar, cu intonații în glas, cu mișcări din ochi și gesturi largi din brațe.

Singuri trezi, dar amețiți de dragoste,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

erau Dinu și Mărinda. Tot ce se petrecea în jurul lor, se vedea că nu-i mișcă... Tot ce ar fi dorit mai mult amândoi, ar fi fost minunea de a putea fi lăsați singuri, să'și liniștească patima lor chinuitoare.

Dar cine se putea răzni și unde?.. Înăuntru, la fiecare clipă, înterpelați de prietenii cu darul vorbirei, iar afară nu le-ar fi dat răgaz larma poporului afumat de nectarul zăcătorilor...

Dela o vreme se strânseră și ei în jurul castelului și cerură să iasă boerii, ca să cinstească și cu ei. Dinu se arătă, însoțit de Mărinda. Ei fură ridicați pe brațe și purtați în jurul flăcărilor parcului, în strigăte de: „Să trăiască stăpânii noștrii!.." In urmă poporul ia prins în hora lor... Când cei dinăuntru auziră, s'au pornit cu picioarele moi și cu lăutarii după ei, și cercară să învârtească și ei o horă. Incercarea nu isbuti, și câțiva se prăvăliră ca niște cârpe, târând după ei și pe ceil'alți, făcându-se toți moșoroi, leșinați și de amorțirea râsului. Reintrară în urmă sus,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luând lăutarii cu ei, după ce le plouară în dible cu cocoşei de aur.

Dinu şi Mărinda avură de îndurat multe pe urma aprinderei ţărănimei. După ce au jucat în horă, au trebuit să stea la masă cu ei, să primească darurile lor, potrivit obiceiurilor pământului şi să răspundă la o altă serie de urări, vinul fiind mare făuritor de talente pretutindeni...

Apoi îi aduseră la castel, cu acelaş alai şi în urmă s'au retras să ia cheful dela cap, căci doar trei zile le trebuiau până la irosirea vinului din zăcători.

...In colţul preoţilor, părintele arhiereu, răpus de sângele Domnului, subt atâtea forme, după ce s'a ridicat de câteva ori, chemând asupra tinerei perechi, mila celui Prea-Puternic, bătea acum mătănii pe nevrute, iar opulenţa Sfinţiei-Sale, da drumul la răstimpuri unor horcăeli sonore, cari făceau prăpăd de veselie în rândurile beţivanilor, căci şi popii dormeau duşi.

Unul dintre cheflii, absolvent al seminarului Central, şi înscris în urmă la con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

servatorul de declamație, văzând aromeala sfinților lor, trecu la cor și șopti ceva diriguitorului. Apoi veni în spatele arhiereului și zise, cu glas tărăgănat, o rugăciune de morți:

„Slavă Ție, Doamne, slavă Ție!..

„Că tu singur ești fără de moarte, carele ai făcut și ai zidit pre om, iar pământenii suntem din pământ și în pământ vom merge...“

„Aliluia!... Aliluia!.. Aliluia!..“

„Că ochii au apus, picioarele s'au legat, mâinile au încetat și auzul cu dânsele, limba cu tăcere s'au îngrădit și groapei se dă, că adevărat deșertăciune sunt toate“.

După care, corul răsună:

„De vreme ce eu, păcătosul,
Văzui că această lume este deșartă
Și degrab-trecătoare,
Zisei sufletului meu: Suflete, suflete!
Pocăește-te cât este vreme!..“

Arhiereul sări speriat, preoții se desmeticiră, dar glasurile lor fură înăbușite de larma râsurilor tuturor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

. . . . . .

Se îngână de ziuă, oaspeţii erau toţi la pământ, când uşile din fund ale sălei se lipiră de perete şi Julca se arătă, ajutată de Colio Darda, ducând amândoi de urechi, un vas mare de argint care fumegă. Nările tuturor fură plăcut gâdilate de un puternic miros de borş acru şi din toate colţurile răsunară strigăte de surprindere şi de voluptate gastronomică:

„Ciorbă de potroace!.. Ciorbă de potroace!.. Ura!... Bravo!.. Ne dregem şi o luăm dela cap!..“

Lăutarii salutară cu avânt neaşteptata bucurie, iar corul întonă cu brio întâmpinarea: „*Vino, vino, a mea mireasă!*“.

Se împărţiră farfurii adânci şi linguri proaspete de argint şi, cât ai clipi, admirabila fiertură de potroace de gâscă, trecu din vas în farfurii...

Apoi urmă un răstimp de tăcere, în care se auzeau numai sorbituri lacome şi ţăcănitul argintului lingurilor de porţelanul fin al farfuriilor.

Cei cari se repeziră să mai repete, fură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

preoții, înviorați de mirosul pătrunzător,

Peste abureala vinului, zeama acră își avu efectul. Înviorați și mulțumiți, mesenii aclamară pe Julca, măiestriei căreia datorau deliciul potroacelor; o săltară de trei ori în sus, pe când corul întonà:

„*Vivat, crescat, floreat!*„

Și-i umplură șorțul cu patace.

Cheful se înteți din nou, aţâţat și de cor, cu niște cântece duioase, pe trei voci, care-i turbau atât pe cheflii, că numai puteau suferi pe țigani.

...Și au dus'o așa până când un vătășel. venit dela gară, vesti că trenul care avea să-i întoarcă, este gata de plecare...

Scrisoarea lui Dinu se sfârșea cu aceste cuvinte :

„Când totul se liniști, Julca, ajutată de femeile de serviciu, goliră sala de mese și în mai puțin de o jumătate de oră — timp cât, noi doi, în parc, sorbeam o cafea reparatoare — ele isprăviră de pus la loc totul, și curățenia de mai înainte își relua stăpânirea pretutindeni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

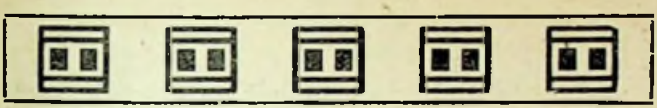
„Iar când soarele se ridică bine, dincolo de iaz sătenii zăceau amorțiți, furați de minunile lui Bacus, pe când în castelul, cu storurile trase, Cupidon, după ce a gonit pe Morfeu, sta de pază la ușa iatacului nostru, mai mulțumit ca totdeauna!..“

. . . . . .

Iar eu, când am isprăvit scrisoarea, am rămas întristat pe gânduri: vedeam, după ce totul s'a liniștit, cum un om sta de veghie pe o bancă din parc, cu capul între mâini, cu ochii în pământ și fruntea încrețită. Limba lui n'a atins toată noaptea un strop de vin, urările și închinările i-au fost înțepături de cuțite, iar muzica veselă, o prohodire urâtă: *Colio Darda!*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

X

La Paris m'am dedat întreg lucrului.

Munca mea era grea, dar cu atât mai mult stăruiam din zori și până seara târziu Nu eșam nicăeri, decât sărbătorile la curse și rareori la câte o vânătoare. Lipsa lui Dinu o simțeam zilnic, în orele când nu eram absorbit de studiu și un fel de gelozie surdă începuse să mă bântuie, pentru ființa care pusese stăpânire pe comoara lui sufletească... Dar după ce mă gândeam puțin, găseam egoizmul meu prea pretențios și'mi ziceam că, departe de a o urâ, trebuia să fiu recunoscător ființei aceleia, care a adus prietenului meu atâta fericire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi deodată îmi răsărea figura încruntată a lui Colio Darda...

Ciudat lucru!.. Ce căuta în mijlocul amintirilor mele, întruchiparea cioplită parcă în granit a albanezului?...

Îl vedeam agăţat de cârligele ferestrelor, spionând, printre jaluzii, idila lui Dinu cu Mărinda; îl vedeam, fioros cum era, când i-am împărtăşit neizbânda crimei lui şi când m'a încredinţat că ceiace n'a putut desăvârşi pistolul, va împlini junghiul dela brâu; apoi umilit la picioarele lui Dinu, jurând devotament viitoarei lui soţii, când a aflat că fără ea stăpânul său nu va putea trăi...

Şi cu tot fetişismul lui pentru neamul Filibaşilor, amintirea lui Colio îmi aducea strângeri de inimă şi fiori de îngrijorare!.. Îmi dam bine seama că temerile mele nu pot fi sprijinite pe nimic, şi totuşi instinctul nu da răgaz închipuirei mele, să consolideze, în jurul celor dela Stâlpeni, liniştea ce stăpânea mai 'nainte.

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După trei luni, o scrisoare îmi aducea dela Dinu vestea că va avea un copil.

„Bucuria mea e atât de mare, scria dânsul, că vei putea cunoaşte uşor emoţia, de care sunt cuprins, când ţi-o împărtăşesc, după tremuratul literilor...“ Apoi mai la vale: „Dacă va fi băiat, precum o doresc cu înfocare, voi iubi pe Mărinda de zece ori mai mult, dacă se poate, şi aş da odorului numele tău, drag prieten, căci te voi aştepta ca să-i fii naş... „*Sandu Filibaş!..*“ Ce zici de numele ăsta sonor şi mângâios în acelaş timp, prin care s'ar prelungi mândria neamului nostru, vlăstar de vlăstar, de atâtea sute de ani?..“

La urmă mă poftea la ei la Stâlpeni, pentru sărbătorile cari se apropiau.

I-am răspuns felicitându'l de frumoasele lui speranţe, adăugând că voi fi bucuros de a fi naşul copilului său, pe care îl doresc aşa cum îl visează el. Îi mulţumeam de poftire şi regretam că nu mă pot folosi; ar fi fost o întrerupere în lucrările mele, care m'ar fi dat mult înapoi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și terminam scrisoarea, cum era firesc, prin urări de sărbători pentru el și Mărinda, încredințându-i că voi fi toată vremea cu gândul printre ei.

*

Prin Aprilie am primit o nouă scrisoare dela el, plină de înfrigurarea unei mulțumiri tainice.

Imi descria cum a petrecut iarna, cum Mărinda se arată admirabilă gospodină, dar el nu o lasă să se obosească, de teamă ca să nu sufere copilul, care va vedea lumina zilei cel mult în două luni.. Cum au fost des vizitați de prieteni vânători și cum au descoperit o adăpătoare nouă de mistreți, mai în fundul pădurei, numit „*Vâlceaua dintre fagi*", admirabil înzestrată pentru pândă când e lună, dar cam departe de castel, un ceas cu sania și mai mult de două cu piciorul.

Acolo, numai carabina lui a ucis cinci porci, prin lovitura lui dintre ochi, care nu dă greș și că s'a obișnuit să tragă cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o singură mână, cum ar trage cu pistolul.

La sfârșitul scrisoarei, o veste ciudată: Colio Darda numai era în serviciu!.. Mărinda a găsit că albanezul are o uitătură piezișe, care o sperie, și-a pretins cu tărie înlăturarea lui din personalul castelului... „M'am încercat, scria Dinu, să-i prind și eu privirea aceia, care înspăimânta atât, însă a fost zadarnic, ochiul lui Colio e limpede și privirea dreaptă, dar capriţiile femeilor n'au raţiune și m'am supus, cu destulă durere!... Julca a rămas, și bărbatul ei se strecoară noaptea pe furiș, când toți au adormit, ca să plece în încropul zilei... Deși pentru Mărinda, el s'a învoit ca morar într'un judeţ vecin, Colio însă, credincios ideii de a nu mă părăsi, a rămas liber și toată ziua vânează în preajma castelului, ferindu-se să nu fie văzut. Eu n'am încetat să-i dau leafa lui, mult sporită, în nădejdea ca vreodată să obţin dela Mărinda readucerea lui, după ce impresia asta neîndreptăţită va pieri“..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In gospodărie însă, lipsa lui Colio se resimţea mult, devotamentul neputându-se uşor înlocui...

Cuvintele lui Dinu m'au lăsat buimăcit!.. Cu nimic în lumea asta nu l'ai fi hotărît să se despartă de albanez, pe care-l socotea ca o moştenire sfântă, rămasă dela Iosafache Filibaş, sfântă prin legătura vie dintre tatăl său şi el, sfântă şi prin credinţa de câine, credinţă oarbă, până la jerfire, a lui Colio faţă de el şi ai lui...

Prin ce minune femeia asta a ajuns, ca printr'o simplă dorinţă, să isbutească să desrădăcineze dintr'odată legături atât de temeinice?.. Dinu îşi nesocotea pe lângă o valoare de amintire şi credinţă, cel mai mare interes material; toată gospodăria lui se surpă, Colio fiind sufletul întregei organizaţii, oamenii ascultând de el cu sfinţenia pe care o insuflă omul dedat lucrului şi priceput. Vrednicia albanezului era pentru ei pildă vie şi puternic stimulent în muncile zilnice.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dela ivirea zorilor și până'n asfințit, totul tremura și se frământa, sub ochiul neadormit al lui Colio Darda...

Și cugetând astfel, figura cu trăsături energice și trupul de stâncă al lui Dinu Filibaș, se topeau înaintea minței mele și alături de ele se ridică, uriașe, voința soției sale, care, ajutată de farmecul tinereței, și adăpostită subt zâmbetul candid de copilă neștuitoare, zi cu zi îmi înlănțuia prietenul, zădărnicindu-i orice energie sau voință.

Dovadă era forma subt care i-a pretins înlăturarea lui Colio: „Se uită pieziș!" Pe oricare din noi, acest motiv naiv, cu atât mai ciudat, cu cât nici nu exista, ne-ar fi făcut să zâmbim.

El a tăcut și a împlinit!

Față de o femeie, care se știe iubită, este destul o primă slăbiciune, pe urmă te duci de-a rostogolul...

L'am plâns destul în mine pe bietul Dinu, și l'am plâns și mai mult când,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe la sfârșitul lui Iunie, pe când mă pregăteam să mă întorc în țară, am primit o telegramă, prin care mă anunța, în culmea fericirei, că are un băiat.

„Asta a mai trebuit, mi-am zis eu, de acum încolo începe dictatura la Stâlpeni!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XI

Eram de trei zile în Bucureşti, când Dinu mă vesti să stau pe loc, că va veni să mă ia cu automobilul.

Până să găsesc casă, locuiam la hotel.

A doua zi, după amiază, fiindu-mi cald, sunasem ca să cer o înghieţată. Când s'a deschis uşa, eram cu ochii pe o gazetă şi, fără să-i ridic, am dat comanda.

Vocea lui Dinu a răspuns: „Să-mi aducă şi mie una!...

Îţi închipui cum am sărit şi l'am îmbrăţişat...

Pe lângă afecţiunea adâncă ce ne legă, pe lângă dragostea mea pentru el se al-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toise acum şi un sentiment de compătimire, întărit şi de înfăţişarea cea nouă a lui Dinu: pe ochii lui albaştrii şi vioi, se aşternuse un văl de tristeţe, care stăruia, cu toată lupta lui de a părea vesel.

Nu l'am mai lăsat să plece şi până la vremea mesei, am stat de vorbă. Eu i-am povestit lung de Parisul atât de scump amintirilor noastre şi nu m'am mirat când el a început să plângă... Era în sufletul meu atâta siguranţă că, odată cu Colio Darda, a eşit şi fericirea din parcul dela Câlpeni, că lacrămile acelea, cari curgeau roaie, nu m'au mai mirat.

Dupăce se linişti, avu grije să-mi spună i, ruptura asta de nervi era prilejuită e evocarea unui trecut, pe care nu'l vom ai întâlni, şi apoi îmi depănă viaţa lui e un an încoace.

Cum era firesc, Mărinda era în primul an, într'o lumină pe care numai o minte e îndrăgostit o poate închipui... Toate vintele de bine, se întreceau între bule lui, ca să preamărească frumuseţea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și drăgălășia soției sale. Restul era pomenit în treacăt, ca ceva fără însemnătate... El, care altădată găsea o voluptate să-mi descrie cel mai mic colțișor de parc și fiecare rămurică a gospodăriei lui, arătându-și planurile și intențiile pentru viitor, acum nici un cuvânt, despre nimic!.. Parcă totul s'ar fi surpat în adâncuri!.. Un singur suspin, care pornea din fundul inimei, când veni vorba despre bunul lui Colio Darda, urmat numai decât de o resemnare dureroasă!.. Ca să nu-i mai înmulțesc părerile de rău, nu i-am imputat nimic privitor la albanez, dar mi-am arătat temerea ca altul nu va mai găsi.

...A doua zi am târguit pentru botez și după amiază plecarăm la moșie, unde am sosit seara târziu, când toți dormeau.

Mașina a tras la poarta din fund.

„Să mergem sa deșteptăm pe Julca, șopti Dinu, dar să calci binișor să nu ne simtă cineva".

Mirat de atâta fereală, m'am lămurit când, odată cu Julca, eși din odaia ei și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Colio Darda. Exilatul nu trebuia să fie simţit de nimeni. Colio însă se furişă prin întuneric, şi luându-mi mâna să mi-o sărute, lacrămile lui m'au ars, odată cu cuvintele:

„Conaşule Sandu! cât te-am pomenit şi eu şi Julca!.."

Apoi, mai ferit:

„Aici e urgia lui Dumnezeu !.."

N'am mai întrebat dece mi se dă odăiţa aceia mică din aripa de apus a castelului, în locul camerilor mele dinspre terasa dela răsărit.

Am adormit greu, dar a doua zi, la şapte dimineaţa, eram îmbrăcat şi Julca îmi servea cafeaua în parc, pe când sus toţi dormeau duşi.

Parcul numai era de recunoscut!

Nisipul aleielor, scurs pe margini, din ploile primăverei, lăsând curbătura desgolită de se vedea molozul; straturile de flori năpădite de burueni; iarba pe peluze crescută sălbatic şi dând în galben, nestropită, în seceta care ţinea de câtva timp;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tufișurile brăcuite și pomii neîngrijiți..

Văzându-mă atât de surprins, Julca îmi zise:

— Vă miraţi de ce vedeţi!.. Ei, unde e mâna lui Colio?.. Domnișorul Dorel n'are stofă, îl trage a somn toată ziua.

— Care domnișor Dorel?

— Așa e, că n'aveţi de unde să știți.. E domnu administrator care a luat locul lui Colio; l'a adus domnu mare...

— Care, domnu mare?

— Ei, socru conașului, domnu Grigore Plăiașu, care șade aci cu coana Irina. Ocupă partea dela terasă, unde ședeai anul trecut.

— Dar la conacul dumnealor, cine stă?

— Arendașu cel nou... Domnu Grigore n'ar fi vrut să o dea, dar coniţa mare a zis că, de vreme ce vor sta toată viaţa la castel, dece să nu dea moșia, mai cu seamă că jupân Avrum a dat și arendă mare.

— Și zici că pe administrator l'a adus domnu Grigore Plăiașu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lipsit şi tatăl său d-nu subprefect... Imi vine şi mie câteodată să părăsesc tot şi să plec, dar nu mă lasă Colio, cu mila lui de domnu...

— După cum văd eu, toţi sunt stăpâni aici, afară de el.

— Aşa zău, cum zici dumneata, şi mă doare în suflet când mă gândesc ce linişte şi ce rai era aci înainte !..

Vocea administratorului se auzi; Julca pieri la treburile ei.

Iată pe Dinu încătuşat cum nu mi l'aş fi putut închipui vreodată... Iată-i moşia părăginâ, gospodăria irosită, parcul uitat, casa năpădită de străini şi voinţa lui cârpă, jocul capricios al unei femei !...

Cel puţin dacă ar fi suferit umilirea asta din partea Mărindei, ar fi dus povara ei cu dragul fiinţei iubite. Dar ea încredinţase tatălui său toată autoritatea privitoare la îndrumarea întregei administraţiuni şi asta nu formal, ci pe tăcute, mai mult smulsă de bătrânul cu ambiţiuni senile şi rău înţelese. Plăiaşul, care înotase atâţia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ani in sărăcie lucie, își scotea acum din capete, cu nesațul celui cu „dă'mi Doamne ce n'am gândit"..

Pe când cugetam așa, iacă și Dinu. După el, servitorul cu cafeaua cu lapte. Când o lăsă pe masă, Dinu întrebă:

— „Domnu administrator e demult pe câmp"?

Servitorul răspunse cu o mutră șireată: „Nu domnule, acum se îmbracă"!... și plecă.

Eu schițai un zâmbet de compătimire, și cum Dinu vru să mi se plângă, îl oprii cu un gest din mână:

— Am văzut cu ochi triști și am aflat cu durere, tot ce tu mi ai tăcut în scrisorile tale, dragă prietene. Tu ești străin aici, alții văd că duc gospodăria asta, atât de bogat înzestrată și o duc fără pricepere și poate cu rea credință și necinste, așa că, tot ce ai acum, se va duce încet, dar sigur...

— Și totuși eu mă simt fericit, mă întrerupse Dinu, sunt fericit pentru că am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

destulă avere, ca să privesc cu nepăsare cum trag toți de ea. Nu că-mi lipsește voința, sau că sunt orbit și nu văd în jurul meu... Imi dau prea bine seama de toate, dar le las să treacă închizând ochii, zicându-mi că toate le fac pentru iubirea ei!... Nici nu vreau altceva pe lume de cât dragostea ei, și o am această dragoste, o simt, mi-o arată zilnic; pentru rest nu-mi pasă!...

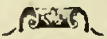
Dacă ea ar fi fost femeea sau amanta altuia și eu cădeam îndrăgostit de ea, nu e așa că aș fi făcut toate nebuniile din lume, mi-aș fi dat poate întreaga avere ca să o am?... Așa, care sunt jerfele mele? Am renunțat la ideea de a mai avea o voință în casa asta; îndur umilirea de a asculta pe bătrân dând ordine; rabd cu resemnare exilul lui Colio și înghit durerea de a vedea administrația dată pe mâna unui trântor, ca feciorul lui Iancu Strujean... Umilința e dustul de mare pentru mine, dar pusă în cumpănă cu durerea de a vedeà pe figura Mărindei, o umbră de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nemulțumire, rămân osândit de bună voe să le îndur toate...

Pe lângă patima care mă legă de ea, ființa asta și-a câștigat de câteva săptămâni dreptul la o mare recunoștință: mi-a dat un băiat, pe mititelul pe care-l vom botezà mâine, legătura neamului cu viitorul...

Cum să mă mai pot opri eu la lucrurile mici, în fața acestor mari bucurii?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XII

Castelul începea să se deştepte.

Rând pe rând sosiră, ca să ia cafeaua la umbra din parc „*castelanii*“... Cuvântul ăsta pretenţios, cere ca cei pomeniţi să apară mândrii şi distinşi, ca urmaşii strămoşilor boeri şi beizadele; dar castelanii lui Dinu se reduceau la un fecior de suprefect şi la bătrânii Plăiaşu, două momâi cu deprinderi urâte.

Cum zic, sosiră pe rând. Dorel Strujan, administratorul domeniului, se arătă în ţinuta de călărie. O figură rotundă, cu doi ochi mari verzui, ras de mustăţi, cu părul castaniu împărţit în două, printr'o cărare aleasă cu multă dibăcie şi consolidată prin cosmetic şi biliantină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Costum de călărie nou, pe talie; lanț de aur; colț de batistă parfumată abundent; mâini albe și inel mare cu safir.

In totul chipul unei secături, peștișor de stațiuni balneare.

Dinu mi l'a prezintat și el a luat loc lângă noi.

Nici o stânjenire pe fața lui că s'a îmbrăcat și a eșit mult mai târziu decât stăpânul său...

— Apropos, coane Dinule, mi-a venit știre că și azi noapte au murit câțiva porci.

— Nu m'ar mirà să aud că au murit toți, așa cum sunt de bine îngrijiți, răspunse Dinu cu dispreț. De o săptămână de când mor zilnic, ai luat vre-o măsură? ai dat pe la ei?...

Administratorul răspunse înțepat, privindu-și unghiile:

— Ce măsură să iau?... I-am spus d-lui Grigore Plăiașu, acum trei zile și mi-a răspuns să nu mă mișc că el are grije.

— Da, are grije să doarmă și să facă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pasianțuri... Am avut eu grije amice, îndată ce mi s'a comunicat că între porci e epidemie din neîngrijire. Acum, când îți vorbesc, veterinarul e acolo, chemat de mine prin Preda vătășelul... Dar dormind nu se face nimic!"

Un altul, în locul junelui Dorel, s'ar fi fi lipsit de tot, și ar fi alergat la veterinar să ia cunoștință de măsurile pentru oprirea boalei, dar sclivisitul nostru a stat de și-a luat tihnit cafeaua, apoi a pornit alene spre grajduri să încalece.

După ce s'a dus, Dinu îmi zise:

„L'ai văzut?... Paraziți de ăștia nutresc eu, nepricepuți, dela cari, departe de a avea vre-un folos, am pagubă după urma lor. Apoi, în tovărășie cu socru-meu, mă și fură... Când a venit eră în zdrențe și după câteva luni îl vezi... Și poftim de-i zi ceva, că sare tot neamul Mărindei să-l apere.

Cuta dintre ochii lui Dinu eră adâncită, ochii lui turburi de furie, dar întunericul nu ținu decât câteva clipe și deodată se lumină,

1868 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

faţa i se rumeni, şi o blândeţe candidă i se aşternu pe ochi, căci în zarea aleii îi răsărea odorul.

Mărinda înaintă cu paşi domoli, într'un matineu albastru ca cerul, înmuiat în dantele fine, cu picioruşele mici în pantofi de atlas şi ciorapi de mătase în aceeaşi culoare... Corpul ei plin de graţie, carnea albă în deplinul ei de frăgezime şi capul acela admirabil, erau destule momeli ca să înebunească un bărbat.

Dinu, deşi nu trecuse o oră de când se deslipise de ea, încremeni iarăş cuprins de farmec.

Cu mine a fost rece, cum era şi firesc: bărbatul său fiind o formă de ceară moale, stăpânirea ei se întinsese peste castel şi tot cuprinsul. Eu îi aminteam timpurile când, slabă şi străină, îşi frământa străduinţele spre a ajunge unde eră, şi, în închipuirea ei, tot eu puteam fi vreodată, obârşia energiei reînviate a soţului său. Dacă el eră întunecat de patimă, eu puteam vedeà limpede, situaţia grozavă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în care bietul meu prieten se sbăteà...

Interesul ei erà ca Dinu, cloroformizat cum erà, să rămână pentru totdeauna ferit de orice apropiere străină, în afară de cercul prielnic ei... Nici un prieten de vânătoare nu mai poposea la castel, şi nici nu mai aveà unde: bătrânii Plăiaşu, ocupau apartamentul de nord cu terasa; Dorel Strujan, altul spre apus, din care două camere pe seama tatălui său, suprefectul; copilul cu doica, alte încăperi... aşa că totul erà prins.

Eu locuiam o odăiţă din aripa lui Dinu.

In afară de mine, naşul, pentru botezul de a doua zi, nu fusese invitat nimeni din Bucureşti.

Răceala Mărindei faţă de mine, erà singurul mijloc ca să-mi deà să înţeleg că aş puteà să-i las în pace pe viitor.

Cu altul mai slab de înger ar fi isbutit, dar eu, deşi sunt o fire care dezarmez de obiceiu, de data asta, văzând cum stau lucrurile, mi-am zis că trebue să fiu dârj, fiind poate singurul liman pentru Dinu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în vâltoarea de talazuri ce l'au înconjurat şi poate singurul suflet care-i poate primi prea plinul suferinţelor lui...

In urma ei, soseau şi bătrânii:

Grigore Plăiaşu, adus de spete, rămăsese în urmă, de vorbă cu doi oameni ai conacului, şi, după gesturile largi, se vedeà că dà ordine severe. Apoi îşi ajunse soţia şi sosirà amândoi.

Nu erau de recunoscut în straele noi în care se lăfăiau: el, pantaloni dungaţi de flanelă, jileta albă şi sacou de mătase cenuşiu; ea, rochie de fular neagră, cu bobiţe mici albe.

Nici nu mă băgau în seamă, dacă Dinu nu le-ar fi atras atenţia, prin cuvintele:

„Nu vă amintiţi de d-nu Sandu Rizu, vechiul meu prieten, care v'a venit în ajutor aducând pe doctor, în noaptea asasinatului, şi care este acum naşul mititelului nostru ?...“

Mulţumită de sigur celei de a doua consideraţiuni; bătrânul Plăiaşu îmi întinse moale mâna, iar coana Irina îmi moţăi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

silnic din cap, răspunzând salutului meu.

In urma acestei umflături de parveniți, sufletul meu s'a îmbâcsit de atâta silă, că m'am ridicat, hotărât să părăsesc atmosfera care mă înăbuşea. Imi făcuse destul de rău convoiul de umilințe, la care fusesem față, de când am venit şi pe cari bietul prieten le îndurase cu resemnare, ca să mai trec cu vederea şi insolențele, cari mi se aduceau personal.

Dar Dinu îmi ghici gândul şi, sărind din locul său, ca un tigru, mă cuprinse în brațe, şi cu graiul, pe care furia stăpânită îl înecă, îmi şopti: „Sunt prea plin, dacă mă laşi şi tu, îi strivesc pe toți şi pierd pe Mărinda... Ai milă şi stai"!...

Apoi mă sărută în fața tuturor şi mă readuse cu forța lângă el.

Manifestația asta nu plăcu de sigur familiei Plăiaşu, căci sorbiră grăbiți ceştile cu cafea şi, el întâi, apoi ea, ne părăsiră. Rămase numai Mărinda, pe care bunul simț o îndemnă să nu întindă prea mult coarda. De aceea ea, cu un surâs dulceag

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rupse ghiața și se arătă mai prietenoasă cu mine, spre marea mulțumire a lui Dinu.

Vorbirăm de Paris, de teatre, de mode, și ea porni cu înfrigurare, dovedind că este în curent cu multe din marele oraș, spre marea mea uimire. In urmă am aflat că, între 16 și 18 ani, Plăiașu, de unde a avut sau n'a avut, a făcut totul ca să-i poleiască creșterea la Paris, într'unul din marile institute de educație pentru fetele tinere. Apoi au ținut-o un an la Lucerna, într'o școală de menaj.

Nu știu ce era în sufletul ei pentru Dinu, dar modul de a se purta cu el, atențiunile migăloase uneori, felul de a-i vorbi, prin fraze controlate, din care răsărea preocuparea de a-i fi pe plac, trădau o creștere mai îngrijită. Se simțea factura politeței franțuzești, în toate gesturile acestei femei.

Eu am rămas cu încredințarea că Dinu nu era iubit.

Iubirea adevărată e năvalnică în desfășurarea ei, ea nu se împacă cu manierl sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

etichetă. Mi-ar fi plăcut să văd pe Mărinda sglobie și nebunatică, sărindu-i pe genunchi și sărutându-l cu sgomot, pentru că se vedea că așa i-ar fi fost firea, iar tinerețe aveau destulă amândoi, ca să le fie silă de înțepeniri nefirești.

Ea însă se supraveghia la fiecare secundă, crezând poate, dintr'o socoteală greșită, că prin solemnitate rece, îl va putea stăpâni mai sigur...

Că nu-i era firea așa, răsărea la fiecare clipă: când vorbea cu mine era mai caldă și mai expansivă; îndată ce trebuia să răspundă ceva lui Dinu, se'nvăluia ca'ntr'o coaje de ghiață.

*

In calitatea mea de naș, am cerut să-mi văd finul. In odăița lui, dormea dus, în leagăn, păzit de o doică voinică, înecat într'un așternut plin de broderie și panglici albastre. Era alb, carnația mamă-si, și dolofan ca un bostan.

La capul său, Dinu îmi zise: „Nu te superi că primul nume va fi „*Marin*"... E

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai aproape de numele Mărindei. Al tău va fi al doilea; se va numi „*Marin-Sandu*".

Am dat din cap, zâmbind îngăduitor, ştiind de unde vin toate astea.

...Când ne-am întors în parc, am găsit pe bătrânii Plăiaşu ciocnind ţoiurile cu Dorel Strujan, administratorul, care acum purta un costum galben de borangic, strâns pe talie.

„Priveşte-l, dacă ai vreme, imi şopti Dinu, şi ghiceşte dacă a fost pe câmp sau nu... A călărit prin pădure, a mai tras poate un pui de somn şi şi-a schimbat hainele... Bătrânii trebuesc să fie afumaţi rău!"

In adevăr tava era plină de sticle cu diferite feluri de alcool: ţuică, mastică de Hio, drojdie, tescovină... Bătrânii, duşi după lume, îmi oferiră ţoiurile pline cu ţuică, cerând să ciocnesc cu ei... Efectul băuturei restabilea relaţiile democratice!.. Iţi închipueşti în ce stare erau toţi, la ora două, când ne-am aşezat la masă, căci a trebuit să aşteptăm până atunci pe domnu sub-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prefect, Iancu Strujan, care se anunţase şi fără el, tânărul administrator şi Grigore Plăiaşu nu luau masa.

Cât mi-a închis sufletul şi masa aceia, îţi poţi uşor închipui!.. Unde era veselia discretă a meselor noastre de altădată, cu oaspeţi aleşi şi poveşti frumoase, cu femei elegante, muzică'n surdină şi fredonări uşoare?...

In capul mesei, domnu suprefect, care, fără nici o stânjenire, cum a sosit, şi-a lepădat gulerul şi şi-a deschiat vesta. Când am făcut cunoştiinţă, mi-a zis, cu trufie, privindu-mă pe sub sprâncene:

„Parcă mi-ai fi o figură cunoscută, dar nu ştiu de unde să te iau"...

Mă tutuia... I-am răspuns cu ironie:

„Dela Paris mă puteaţi luà până acum, Rue Aubert 27, etajul I. De azi încolo, dela Bucureşti, hotel Capşa, camera 14.

— Nu frate, adică vream să zic că nu 'mi aduc aminte în ce loc te-am cunoscut...

— E o părere desigur; am avut totdeauna alte cărări, aşa că nu ne-am pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tut întâlnì niciodată". Apoi văzând că i se slăbeşte cingătoarea: „O să pierdeţi cureaua şi ar fi păcat"!

— Aşa e frate", făcu el, înălţându-se pe vârful picioarelor şi sugându'şi burta, pe care trozni catarama prinsă în găuri „o pierdeam de nu'mi spuneai".

Era ca la el acasă.

Bătrânul Plăiaşu, ochi în ochii lui, îi făcea haz orice nerozie! Era un rest de umilire superstiţioasă, din vremea când îşi căuta moşia şi avea nevoie mare de ocrotirea administraţiei, concentrată în suprefect, un fel de satrap pe vremea aceia. Tot de aci a pornit şi gonirea lui Colio, ca să-i facă loc acelui spilcuit pierdevară. Tatăl împărţea cu fiul tot ce se putea fură, din jurul conacului ospitalier şi îşi mutase locuinţa la castel, unde zi cu zi, îşi cucerise dreptul de a se lăfăi aşa cum voia.

La celalt cap se cuibări mama soacră, înfoiată în rochia ei cu picăţele şi cu degetele-i slăbănoage pline de inele; eu ocu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pam o latură a mesei, între Mărinda şi Dinu, iar în faţa noastră, Grigore Plăiaşu şi Dorel Strujan, care se schimbase într'o pyjamă de culoare azurie.

Tot timpul mesei a fost o cascadă de glume de rând, la care se întreceau tatăl şi fiul Strujan. Grigore Plăiaşu îl găsea pe suprefect mucalit şi râdea cu chef, cu ochii la bătrână, care rânjia la răstimpuri în silă, ca să-i fie pe plac. La fructe, Dorel şi-a adus aminte de rolul său, ca să anunţe că a dat rodul a cinci sute de meri creţeşti, unor negustori din Bucureşti, pe 1300 de lei!... Dinu răspunse numai atât:

— Colio Darda lua 8000, şi aveam şi noi mere toată iarna...

Dorel replică înţepat, cu tonul hoţului obraznic:

— Asta a fost şi părerea socrului dumitale.

— Cuta lui Dinu se adânci între ochi, îl văzui palid şi gata de explozie. In acelaş timp, Mărinda, care ghici ca şi mine primejdia, îşi aruncă şervetul murmurând:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

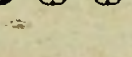
„Nu înțeleg ca, de câteori sunt mai dispusă, să mi se repete numele acelui albanez, care 'mi dă groază!...

Apoi se ridică și trecu în iatac. Dinu țâșni după ea, ca s'o împace, pe când eu mă foloseam de vâltoare, ca să ies în parc, unde, peste puțin, Julca veni să'mi servească cafeaua.

— Julca, unde aș putea vedea, în după amiaza asta, pe bărbatul tău?

— In pădure, conașule. Mai sus de „*Fântâna lui Toader*“ la vre-o sută de pași, curge, pe subt un clin de măgură, un șipot subțire. Lângă el, pe o buturugă, stă Colio pe înserat, de 'și fumează pipa. Tot acolo 'l găsește și domnu, când vrea să-i vorbească în timpul zilei.

După ce mi-am luat cafeaua, am aromit puțin pe un scaun-leagăn, până se făcu timpul, apoi am luat'o încet spre fântână.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIII

Sub bolta tăcută a pădurei, mintea mi s'a luminat şi sufletul meu, dezlănţuit de urâtul de până atunci, sărbătorea întâlnirea lui cu farmecul naturei...

Am mers liniştit, fără să ştiu cât, şi m'am trezit la marginea vâlcelei cu atâtea amintiri frumoase pentru mine. O văzusem numai iarna, la pază, acum parcă era cu totul alta, adumbrită de verdeaţă, subt un înveliş de muşchiu şi foi uscate... Mai mersei puţin şi am zărit pe Colio, cu coatele pe genunchi, cu pipa în colţul gurei, părând că visează.

Când am ajuns lângă el, şi-a venit în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

firi şi o licărire bucuroasă îi aprinse privirile. Pipa-i scăpă din gură, pe când el se prosternă înaintea mea, ca în faţa unui dumnezeu neaşteptat.

— Colio simte pe amicul stăpânului, zise el, cum simţ câinii cei lăţoşi pe omul prietenos. Bucuria lui e mare că te vede sănătos, pe cât îi este jalea de adâncă pentru boala stăpânului său.

— Stăpânul tău nu e bolnav, Colio, e numai înlănţuit de vrăjile necuratului, dar o să'şi vie el în firi, n'avea grije.

Colio se porni pe plâns, ca un copil.

— Ba e bolnav stăpânul meu, e bolnav de cumplita boală a orbirei din dragoste, reluă el cu sughiţuri, dar Dumnezeu e mare şi Colio crede în Dumnezeu!...

— Acum ce faci tu Colio? curmai eu jelania.

— Ce să fac cucoane Sandule, ia umblu fără rost tot în jurul stăpânului, pândind minunea care'l va mântui. Surghiunit dela castel, mă strecor, cum ştii, hoţeşte noaptea până în odăiţa Julcăi, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unde plec înainte de zori, ca să nu mă simță cucuveaua de bătrână, care are somnul de iepure. Despre cei l'alți nu'mi pasă căci dorm greu și până târziu.

— Dar slugile cele l'alte, nu te-or fi simțit?

— Vezi bine că mă simt, dar nu sufla una, căci pe mine mă iubesc tot pe atât, pe cât îi urăsc pe ei. Slugile iubesc pe boerii de neam, dar nu pot suferi pe cei ajunși, cum sunt tâlharii ăștia, cari s'au făcut stăpâni la conac.

— Urâte timpuri mai văzurăm Colio! de știam, nu primeam să botez pe micuț și rămâneam în ideile cele frumoase.

— Ba, bine ai făcut, reluă cu tărie albanezul, bine ai făcut!.. E bine ca odrasla să fie botezată cu mână bună și de un suflet ca d-ta... Dacă mi-o ajuta Dumnezeu, nădăjduesc să servesc și subt el, ca să împlinesc trei spițe din neamul Filibașilor.

— Tu visezi, bietule!.. Uiți că se macină altă făină la moara castelului... Tu numai vii nici când la locul tău.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu!.. răspunse el cu ardoare, vor sfârşi prin a'l sărăci şi atunci o să'l părăsească toţi, ca vrăbiile o arie unde numai sunt grăunţe."

Apoi după o clipă de gândire:

„Dar Colio are steaua lui, şi tot Colio va aduce liberarea stăpânului". Şi ridicând ochii la cer: „Nu se poate ca Ziditorul să nu ajute sufletele mari şi aduce el vremurile aşa, ca dreptate să se facă"... Lovind apoi cu degetul în tâmplă: „Şi d'aicea trebuie să vie ceva, căci toată ziua numai la asta gândeşte şi noaptea numai la asta visează... Iar bătrânele picioare, cât vor mai duce trupul ăsta trudit, tot prin prejur vor bate cărări, îndrumate de ochi şi urechi."

— Izbânda cu tine fie, Colio!.. dar acum altceva"... schimbai eu vorba: „mâine sunt naşul viitorului tău stăpân, şi cumătrul vostru. La castel o să fie un chef anost, care nu-mi ţine de cald, pentru că alţi prieteni din Bucureşti n'am avut voe să aducem. Eu vreau însă să beau pe furiş

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu Dinu şi cu tine, între noi trei, şi să aducem cu şampania şi lăute. Iată ce m'am gândit: mâine e lună plină; să cauţi să fii mâine seară, pe la ora 11, la „*Vălceaua dintre fagi*“, noul loc de pândă, pe care l'aţi găsit voi, departe destul de aci, ca să nu se simtă ceva... M'ai înţeles? restul îl fac eu. Vreau să mai descreţim puţin fruntea stăpânului tău.“

L'am lăsat pe Colio bucuros şi am ajuns la castel unde am găsit pe Dinu plimbându-şi nerăbdarea prin dumbrava de fagi.

— Unde ai fost? mă întâmpină el mai luminat.

— Unde?... La Colio.

— Ce face bietul surghiunit?

— Ce să facă? îi e dor de un chef cu noi.

Şi-i spusei totul.

El fu bucuros de planul meu.

Anunţarăm că mergem la pază departe în pădure; că luăm poştalionul cel mare, care trebue să fie gata la zece seara; carabinele şi cartuşierele să ne aştepte... Apoi întrebai pe Dinu:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce lăutari ai mâine?

— Ce lăutari să am? ţiganii satului... Cu ăia-i place suprefectului să „pileasca..." Altfel aş fi vrut la botezul copilului meu; arvunisem pe cei din Bucureşti, care au fost la nuntă.

— Dar între harapine sunt ceva mai răsăriţi?

— Sunt numai doi buni: „*Bambaloi*", din lăută şi „*Ploiţă*" din cobză.

— Trimite-le vorbă să-i înghită pământul pe ziua de mâine şi să nu răsară decât când e luna sus, la înfurcătura de drumuri din marginea pădurei, unde să ne aştepte. Îi luăm cu noi în trecere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIV

Ceremonia botezului a avut loc a doua zi, spre scăpătat, în parc, îndeplinită de preotul paroh al comunei, ajutat de ginerele său, un preot mai tânăr, titularul filialei locale.

Părintele *Radu* erà un bărbat înalt şi chipeş, cu o voce de bas profund, ale cărei unde sonore cutremurau totul în jurul său. Preotul *Voinea*, ginerele său, de curând hirotonisit, erà licenţiat în teologie, cam dispreţuitor de glasuri bisericeşti, dar tare în rugăciuni frumos spuse şi în predici cu miez. Ros de ambiţie, tindeà spre un loc la oraş, de unde să poată sări la protopopie şi mai departe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Preotul Radu puneà mare preț pe puterea lui Dinu la București „printre boerii dumnealui“ ca să vadă împlinit visul ginerelui său, mult prețuit și de Mărinda, din cauza culturei lui și modul înălțător cum oficia.

Cât pentru sfinția-sa părintele Radu nu mai aveà nici o pretenție, parohia erà destul de grasă. O singură îngrijorare: fiica sa, o fire slabă și bolnăvicioasă, trăia mai mult în spital, așa în cât căznicia ginerelui său mergeà cam pe-o coastă.

Părintele Voinea, cu barba lui blondă tăiată mic, cu chipul palid și îngrijit, cu ochii negrii mari, pe cari știa cum să-i ridice visători spre cer, când, îngenuchiat, ziceà atât de frumos rugăciunile—răscolise multe patimi prin împrejurimi. Femeile umpleau biserica, numai ca să guste din fiorul ce le cutremurau, când înfățișarea elegantă și turburător bărbătească a tânărului preot se arăta, încadrată de Porțile Împărătești, ridicând degetele-i albe spre binecuvântare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tot el venea la zi întâi cu botezul la castel, şi erà foarte des chemat de bătrâna coana Irina, pentru câte o leturghie, de câte ori visa urât.

Mărinda, tot prin mâna lui îşi împărţea, la zile mari, obolul ei săracilor, iar Grigore Plăiaşu îl preţuia atât de mult în cât, în toate Duminicile, îl aveà la masă.

Părintelui Voinea îi mergea şi numele de duhovnicul castelului, unde intra ori când, fără să mai dea de veste.

Dela o vreme bătrânul Plăiaşu hotărâse ca, în toate duminicile, înainte de masă, preotul Voinea să zică rugăciuni subt fagii din parc, la cari luau parte stăpânii şi întreg personalul de serviciu.

Glasul baritonal şi dulce îţi umezea sufletul; el se înălţa spre cer, odată cu fumul albastru de tămâe, care, învăluind capul de sfânt al preotului, întruchipa icoana Mântuitorului propovăduind mulţimei...

Atunci Mărinda, cea dintâi, şi după ea toţi, îngenunchiau şi se rugau icoanei vii ce le sta în faţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar dacă, în sufletele bărbăteşti, rugăciunile, atât de frumos spuse, aduceau liniştea sufletească, în ale femeilor rămânea furtuna deslănţuită de frumuseţea icoanei la care s'au închinat!...

*

Doi ţârcovnici aşezară cristelniţa şi lumânările, slobozind pe nas răspunsuri preoţilor, pe când eu purtam cu drag pe micuţul adormit în mătăsuri şi dantele.

După ce m'am lepădat de nu ştiu câte ori de satana, moaşa îl desveli. El nu scotea un sunet, ci, dezrobit de faşe, mişcă mânuţele şi picioruşele, zâmbind mulţumit, până când îl luă preotul şi'l scufundă de trei ori în cristelniţă, cu rugăciunile obişnuite.

El, când dete de apa rece, se sgârci şi începu să ţipe roşindu-se întreg... Apoi când se văzu iar în scutecele moi şi parfumate, tăcu, pe când „*pecetia darurilor*“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trecea pela toate încheieturile, împlinită de mine prin cuvântul „*Amin!*“

...Nu știu câți au asistat la botez, dar la chef erau toți în păr. Julca, cu ajutoarele ei și oamenii de serviciu, întinseșeră subt fagi o masă lungă, în jurul căreia, luară loc, pe lângă obișnuiții castelului: coana Moașă, părintele Radu cu preoteasa, preotul Voinea, doctorul de plasă, pomojnicul, primarul cu primăreasa și întreg consiliul comunal, dirigintele oficiului poștal apropiat, șeful secției de jandarmi, agentul sanitar și picherul.

Suprefectul n'avea astâmpăr, privind banda lăutarilor, din care lipsea fruntea.

— Unde e „Bambaloi“ mă tâlharilor?... Unde e „Ploiță“?

— Nu știm, coane, săru' mâna... i-am căutatără și noi să trăiți și nu i-am găsit... Or fi pe la alte conacuri...

— Păi ce să fac cu voi, vitelor? tună zapciul.

— Lasă boerule Iancule că ți-om zice și noi să'ți placă... Ce e dacă nu e Bam-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

baloi?"... protestară țiganii cu ambiție și începură scâlciat marșu lui Boulanger.

Masa începu pe la șapte și se sfârși din mâncare pe la nouă, lăsând loc chefului, care aveà să țină până spre ziuă.

Pe cer se ridicase o lună plină și clară, alunecând vie printre câteva trențe de norișori.

Dinu și cu mine abea ciugulirăm din mâncare. Mărinda ne priveà nedumerită; sila noastră îi da de bănuit, dar nu ne putea ghici gândurile.

Vinul alb și roșu își începuse zgândăreala. Țiganii se apropiară de oaspeți și le cântau în plac, ochi în ochii lor:

„Și-apoi frunzuleană lanuri verzi
Vino puică de mă vezi
Pân'ce sunt grâele verzi" !...

Apoi lângă mama soacră:

„Când eram în vremea mea
Cântam ca o păsărea" !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Ce tot ţii una cu „vremea mea“ ţigane! strigă coana Irina Plăiaşu, ameţită de aburii vinului, vremea mea-i acum. Ce, unde am fată măritată?... Ia zii tu din scripcă „*Foileana*“ ca să ţi-o zic eu din gură, să te slăvesc!

Ţiganul atinse strunele şi bătrâna cântă cu foc, topindu-se în ochii turburi ai lui Popa Radu, după vigoarea căruia se prăpădeà:

„Foileană trei smincele
Leagă-ţi boii la propele,
Cu trei fire de mărgele
Şi vin bade de mă cere...
De m'or da, de nu m'or da,
M'o da frunza şi iarba
Şi-oi fugi cu dumneata“...

Când refrenul se isprăvi, juna cântăreaţă trimise o bezea sfinţiei-sale, care se rumeni şi mai amarnic.

— Coane Grigore, strigă suprefectu, nevasta ţi-a pus gând rău cu popa!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toți se topiră de râs, dar Grigore Plăiașu nu auzi nimic, el fiind în celălalt cap al mesei, între consilierii comunali, cărora le istorisea, cu gesturi de melodramă, povestea acelui caimacan sanguinar care-și chinuia nevestele până le făcea să se otrăvească.

Văzând că cheful făgăduește să degenereze, făcui semn lui Dinu, care, după ce-și sărută nevasta, se ridică cu mine binișor, fără să fim băgați de seamă și fără să mai așteptăm toasturile, la care socrul abea aștepta să răspundă, cu talentul de vorbire cu care se credeà dăruit.

*

La portița din dos a parcului, poștalionul cel mare aștepta. Julca sta înaintea cailor. Dinu se urcă și luă hățurile iar eu mă suii lângă el. Nu erà de față decât Preda vătășelul, un suflet devotat lui Colio... In mijlocul poștalionului, o boccea mare.

— Ce-ai pus acolo Julca? întrebă Dinu.

Ea răspunse zâmbind: „Nimicuri de-ale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gurei... Cum o să beţi şampania goală?"

— Câte sticle ai pus?

— Vre-o şase:

— Berechet!,. Acum sue-te şi tu.

— Vai de mine!.. făcu Julca, dacă întreabă coniţa?

— Ii va spune Preda că te-ai repezit în sat, pe la cele cumetre, căci ai destule!... Doar azi e sărbătoare şi pentru voi, iar cu masa s'a sfârşit.

Julca numai aşteptă şi sări ca o iadă în mijlocul leagănului poştalionului.

Ca să o tăiem mai drept, o luarăm prin albia Siretului. Caii se opriră să bea, în mijlocul apei.

„Ce seară admirabilă! şopti Dînu şi cât de surprinzătoare pentru mine, care de atâta vreme n'am mai avut răgaz să sorb frumuseţile firei, aşa cum sunt de amărât de omenirea asta spurcată!"

In adevăr, natura sta încremenită în mijlocul unei tăceri adânci. Luna îşi aprindea răvărsarea-i de argint, pe pietrişul prundului şi-şi îngrămădea razele, cari se to-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

peau cu luciri stranii, pe crestele undelor repezi ale râului.

Nimic decât murmurul de vis al apelor, cari, domnea singur, stăpânitor al cuprinsului legat de farmec.

Dupăce animalele se răcoriră, ele au pornit fără îndemn şi au luat-o pe un drum printre mirişti, până am ajuns la înfurcătura unde dasem întâlnire lăutarilor. Ţiganii Bambaloi şi Ploiţă, se suiră în codirla poştalionului şi o luarăm prin feeria bolţilor păzite de lună, până la *„Vâlceaua dintre fagi"*..

Colio ne aştepta. El sărută mâna stăpânului său, se înclină adânc înaintea mea şi-şi îmbrăţişă soţia, pe care o ajută apoi să descarce bocceaua. In fundul căruţei mai era o meşcioară rotundă şi scundă, răsturnată cu picioarele în sus; pe care noi nu o văzusem. Am aşezat-o în mijlocul unei poeniţe, scăldată de lună, lulca a întins pe ea o pânză albă curată, apoi jur împrejurul ei o mulţime de scoarţe, chilimuri şi perniţe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ca prin minune mai eşiră câteva farfurii, tacâmuri, un purcel şi un curcan fripţi, caşcaval, brânză de coşuleţ, fructe, un tort cald de migdale şi trei sticle de vin negru înfundat... Apoi un hârdău mic plin cu bucăţele de ghiaţă, din care eşau gâturile învelite în poleială, ale sticlelor cu şampanie.

Salutarăm cu exclamaţii această minune, spre bucuria ţiganilor, cari ştiau că, după ciugulirea noastră, vor înfulica ei totul.

Veselia lui Dinu îmi răcorea sufletul. Colio Darda, vădit mulţumit de schimbarea stăpânului său, nu-şi mai găsea locul... El vru să ne servească şi rămase cu Julca departe de noi. Dinu strigă la ei:

— Mie nu-mi place cheful în doi, trântiţi-vă şi voi aci pe perne, vechimea şi sufletul vostru vă dă dreptul să ospătaţi alături de noi, într'o zi ca asta. Apoi ţiganilor: „Zii măi Bambaloi, dacă vrei să-ţi umplu căciula cu carboave şi burta cu bunătăţi“ !...

Ţiganul trase subţire un cântec de alean,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de te ungea pe inimă, pe când purcelului le trozneau hartanele. Julca aveà şi o ulcică cu castraveţi muraţi, pentru poftă de băutură.

Sub vraja hipnotică a lunei, în tăcerea odihnitoare a pădurei, şi'n aerul curat al începutului de toamnă, o tihnă neînţeleasă, ca o aburire binefăcătoare, ţi se lăsà pe suflet, iar glasul duios al coardelor, cu vibrarea lor uşoară, te ridĭca în slăvile visărei şi iubirei!...

Vinul înfundat vechiu desăvârşea minunea, dând închipuirei avânt şi inimei voioşie.

Glasul lui Ploiţă se auzi cald, în zumzetul pierit al cobzei, împerechiat cu surdina coardelor lăutei:

Astă noapte te-am visat
Bade că m'ai sărutat;
M'ai lăsat apoi plângând
Şi-ai plecat la drum cântând:
Somnu mi-i şi aş dormi
N'are cin' mă luluì!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țiganul suspină cu ahturi, schimbând melodiile, una vie, alta tristă; una iute, alta domoală. Dinții lui luceau la lună, aprinzând fulgere pe figura-i neagră, dar graiul îi eșa mângâios și catifelat, de te străbătea. Notele duioase ale „*Steluței*“ se stingeau în singurătatea calmă:

„*Pe când eram în lume tu singură și eu*“...

Apoi o schimbă cu o melodie săltăreață:

„*Fă-mă Doamne val de tei*
Și m'aruncă 'ntre femei“...!

Când masa se sfârși, Julca scutură pânza de fărimituri, aduse tortul și pahare de șampanie, pe când primul dop făcea explozie în mâna lui Colio. Lichidul spumegând umplu paharele. Eu ciocnii cu Dinu, care mă îmbrățișă, pe când Colio striga: „Stăpâne să-ți dea Dumnezeu veselia de altădată și tot binele de care ne rugăm Julca și cu mine... Să trăiască micuțu nostru“!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Golirăm paharele, cari se umplură la loc. Ploiță-i trăgeà de foc:

„Of! inimă de putrigai
N'am un cuțit să te tai
Să văd ce durere ai!... off“...

Dinu, oprindu-i, le zise: „A rămas mâncare destulă și vin“. Mergeți de mâncați cu rândul, celalt să ne cânte.

Bambaloi strigă: „Să meargă întâi Ploiță, că e mai lihnit, el cântă și din gură“.

Ploiță, căruia îi luceau ochii de lăcomie, lăsă cobza și se repezi la capul purcelului, pe care-l rupse cu dinții ca o jivină flămândă.

Chemai pe Bambaloi lângă mine, și însoțit de lăuta-lui îi zisei, înviorat de șampanie:

„Pe sub deal, pe sub pădure
Trec mândrutele la mure,
Pe sub deal pe sub vâlcele
Trec și dorurile mele
Sărmănutele de ele!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Şi aşa am dus'o pâna târziu de tot, până când luna coborâ după perdeluţa de frunziş şi poeniţa cea veselă de posomorâ de umbrele nopţei.

Sticlele fură golite până la cea din urmă, picioarele ne erau moi, iar lăutarii se bălăbăneau ameţiţi. Julca se îndesa în Colio, care, singur mai lămurit, se trudea să înhame caii.

După ce isbuti, luă hăţurile şi noi ne grămădirăm în poştalion, pe când lăutarii în codirlă, nemai putând cântà, urlau de bucuria buzunarelor doldora şi burţilor pline: „Să trăiască boeru Dinu! şi să'l ţină Dumnezeu sănătos că e suflet mare!...“ Apoi gândindu-se şi la mine: „Şi conaşu Sandu, că e vesel şi darnic! Să-i trăiască finişoru, până 'n adânci bătrâneţe, ca să-i cântăm la nuntă!... Bodaproste!... Ura!...“ până au adormit.

Când am ajuns la castel se lumina de ziuă. Am intrat prin dos în odăile noastre, pe când în parc se auzea încă larma chefului, care nu se spărsese. Preda vătăşelul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ne-a vestit că au mai rămas numai Popa Radu, suprefectu și consilierii comunali, cari, afumați rău, nu vor pleca decât după răsăritul soarelui.

A treia zi m'am întors la București.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XV

Sandu Rizu se opri, goli pahârul cu maderă, apoi se întinse la cutia cu ţigări, dar îşi retrase repede mâna.

„Numai fumez, m'am îmbâcsit cu atâta nicotină... E curios cum ţi se aprinde pofta de fumat când povesteşti ceva!“

Apoi îşi reluă firul:

„Trecură câteva luni...

Se apropia Crăciunul şi erà un ger năprasnic!

Eu locuiam atunci în strada Dreaptă, aveam un atelier frumos instalat, într'o casă drăguţă, cu grădiniţă veselă, şi eram bântuit de un dor de lucru ca nici odată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai aveam şi un suflet de fetiţă, cu ochii ca tămâioara, un model drăgălaş, care-mi înveselea zilele şi-mi aromea sufletul de câte ori sburà în jurul meu: „*Lucica*“, sau pe numele ei mic: „*Lu*“!

Nu erà nimeni mai mulţumit ca mine.

Numai primisem dela Dinu nici o ştire şi-mi repetam un proverb optimist, care vreà ca, lipsa de veşti, să o socotim dovadă că totul merge bine, când, într'o zi, el îmi intrà în atelier, cu ochii morţi, cu obrajii prăbuşiţi...

Între sprâncene, cuta lui, mai adâncată ca de obiceiu, trăda un clocot ascuns.

M'am ridicat îngrijat şi după ce-l ajutai să-şi lepede blana, l'am îmbrăţişat cu drag... Buzele lui se agăţarà în van de un crâmpeiu de zâmbet, căci ochii albaştrii îi înotau în lacrămi.

„Bine prietene, ce-i asta pe tine?“.. Mai dă necazurile pe apa sâmbetei, şi-ţi vino în firi!.. la şezi ici... aşa“...

El răspunse obidit:

Necazuri mari n'aş avea.. Că trag de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mine toți și mă târăsc poate spre ruină, nu-mi pasă!.. Cu ideia că, cuibul meu, în care din toate colțurile răsărea îmbelșugarea, se preschimbă în paragină tristă și goală, m'a împăcat o resemnare stoică!... Dacă mă pândește ura tuturor, într'un pustiu în care nu mai găsesc decât noapte urâtă, treacă!.. Dar cu golul pentru mine, în sufletul Mărindei, e zadarnic, nu mă pot împăca, și asta mă duce știi tu unde!..

— Ciudat mi se pare ce-mi spui! zisei eu; astă vară am rămas cu impresia că femeia ta nu-și ese din datoriile ei... Părea că te împresoară cu multă dragoste, că are pentru tine tot gândul, împărțit în atenții migăloase... Ce poate dori mai mult un bărbat iubitor?

— Toate erau așa, după cum le-ai înțeles tu. Dar ceiace mă înebunea pe mine erau tocmai manierele ei socotite și politeța aceia rece, protocolară... Inaintea nașterei micului *Marin-Sandu*, Mărinda tot mai avea pentru mine câte o mângăere, pornită din impulsul sufletului său, câte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o drăgălăşie, care mă încălzea. După copilul acesta, ea s'a închis într'o nepăsare rece. In braţele mele o simt inertă, ca de lut... Arare-ori umbra unui zâmbet îi înfioară buzele, preschimbat înainte de a se fi sfârşit, într'un rictus amar, care mă arde în adâncuri...

„Dacă o întreb nu'mi răspunde nimic, îmi aruncă o privire de om chinuit şi se închide în ea mai amarnic! Uneori răspunsul ei e un sărut pe frunte, prin care pare că'mi zice: „Mulţumeşte-te pe atât, numai căuta alte lămuriri..."

„Bănuiala că are un amant, nu putea să nu'mi vie. Am pândit singur, apoi am organizat pânda, prin cele două suflete devotate mie: înăuntru prin Julca, în afară prin Colio Darda, care toată ziua se târa pe brânci în jurul castelului. Nimic până acum.

„Câte odată, îmi raporta Julca, coniţa piere din casă, fără să ştiu unde"... Dar desigur că femeia nu ştie ce spune. Mărinda nu are unde să se ducă; castelul e mare şi în orele libere lucrează lângă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

leagănul copilului, vorbind cu doica, sau în sala cea mare, ținând de urât bătrânei.

Nu rămâne decât tot vechea mea convingere, pe care ți-am împărtășit-o de mult: Mărinda nu mă iubește, nu m'a iubit nici odată și nici nu mă poate iubi, din cauză că natura m'a lăsat chipeș, voinic, prea voinic chiar și un asemenea bărbat nu place decât femeilor-jandarmi.

— Bazaconia asta, cu care te am mai auzit, zisei eu, trebuie să-ți iasă din cap. In dragoste nu poți formula principii, ea n'are nici o lege. Din potrivă, frumusețea bărbătească după care se înebunesc femeile, este legată de talia impunătoare a omului, în primul rând. Asta le isbește la întâia vedere, celelalte calități vin pe urmă... Femeea ta o fi suferind de nervi, și e firesc când numai ese din mediul acela scăzut... Adu-o în București, câteva luni, distreaz-o și ai să vezi multă schimbare în urmă.

— Dar de câte ori am vrut să fac asta, reluă Dinu cu deznădejde, m'am împiedecat de refuzul ei statornic. Două zile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înainte de a porni încoace, ea păru mai caldă cu mine, și eram atât de încântat, că-mi veneà să mă întorc dela gară, ca să mă folosesc de minutele ei de expansiune, atât de rari... Dar eu veneam să te iau, ca să petreci sărbătorile cu noi...

— A nu! zisei cu groază, știu cum se petrece la tine... sunt până'n gât!... Și apoi am și eu o frântură de fetiță, cu care o să-mi înveselesc sărbătorile, și știi de ce?... Că nu are nici tată, nici mamă, nici suprefect, nici administrator... e singură, mică și goală când vreau, pentru că e modelul meu" !..

Dînu zâmbi trist, apoi îmi zise:

— Nici la pază nu vii?

— La pază, da! Și numai pentru o noapte sau două, prin Ianuarie; i-a să vedem când e lună plină"? Mă apropiai de calendar: „Bravo, la 23, într'o Sâmbătă. Vineri seara sunt la tine, numai dacă n'o fi nor sau viscol...

„Lasă prietene, mi-am zis în urma lui, dacă de rândul trecut n'am știut cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stau lucrurile, acum sunt prevenit şi o să-ţi descreţesc fruntea".

In adevăr, în ziua de 22 Ianuarie, pe la amiază, în loc de un singur vânător, se coborâră la scara de marmură, încă cinci, tot unul şi unul, băeţi de viaţă, însoţiţi de o frişcă mică, într'o blană de lutru, din care i se vedeâ numai născioru, mica „*Lu*", modelul meu drag, iar în urma noastră întreg tacâmul de lăutari, care cântase la nunta lui Dinu, în frunte cu Andrieş ţambalagiul.

Prietenilor le-am spus că Dinu e singur la castel, aşa că intrară ca la ei acasă, cu strigăte de bucurie, ridicând pe sus pe gazdă, pe când lăutele cântau de foc.

Mulţumirea lui Dinu, nu se poate spune prin cuvinte.

Când ne văzu pe toţi, crezu în învierea timpurilor de altă dată şi ne îmbrăţişă cu o bucurie vădită, apoi, citind triumful în ochii mei, îmi şopti:

„Tot dela tine, drag prieten, lucrurile bune!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I-am răspuns:

„Ți-am adus pe Lucica, și știi dece?.. Ca să o fac geloasă pe nevastă-ta, doar de vom izbuti să mai spargem ghiața... Știi cum sunt femeile, în fața unei rivale... Ai să o pui la masă în dreapta ta, tot timpul cât vom sta aci".

Vânătorii își aruncară șubele și armele pe divanuri, iar ei se trântiră în fotoliuri, după ce'și scăldară mâinile și fețele în apa clară a basinului, ajutați de Julca, înebunită de bucurie, care adusese săpun și prosoape curate.

Când da să iasă, am întrebat'o:

Julca, unde sunt ceilalți: conița, bătrânii, suprefectu și sclivisitul?... Nu văd pe nici unul.

— Sunt fierți, coane Sandule și îngrămădiți la d-nu suprefect în odaie,. hotărâți să nu iasă niciunul... Au poruncit să li se servească masa acolo.

— Atât mai bine, făcui eu, noi suntem plini de mezeluri faine dela Colțescu, vom petrece între noi de minune!... Uite acum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţuica asta, fierbe-o la iuţeală cu puţin zahăr. N'ai să ne serveşti nimic, avem noi de toate."

Presimţind greva, am avut grije să iau din Bucureşti tot ce trebuia pentru masă. N'am uitat nici băuturile.

Când Julca reveni i-am zis:

„In timpul mesei fă-te că ai treabă şi lasă să ne servească vre-o iscoadă de-a lui Plăiaşu, care-i va spune tot ce va vedea."

Dinu pieri un minut înspre aripa ocupată de suprefect, dar reveni cu o mutră energică, pe care nu i-o mai văzusem din vremurile cele bune... Avusese desigur o explicare cu ai lui, din care a eşit cu hotărâre bărbătească, căci deschise larg apartamentul dinspre răsărit, al soţilor Plăiaşu, în care instală pe vânători.

Eu am dormit în iatacul lui Dinu, alături de el, în patul nevestei, care, împărtăşind părerile celor l'alţi, a declarat şi ea greva, pretinzând că trebuia să fie consultată în privinţa bairamului acela, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care Dinu, ca un perfect gentleman, l'a luat asupra lui.

Mica „Lu" a dormit pe o canapea în sala cea mare.

Ai casei s'au îngrămădit toți în apartamentul familiei Strujan, cari s'au dus să doarmă la pomojnic, tot timpul cât am stat noi la castel.

...Și am stat vre-o cinci zile și tot atâtea nopți... In timpul meselor, Lucica, stând cu tacâmul alături de Dinu, nu'l scotea din „*Micule!*" ciupindul câteodată de bărbie, în văzul și auzul unei împeliţate de servitoare, devotată Plăieșilor.

Am aflat prin Julca, ceiace eram sigur: servitoarea a împărtășit totul bătrânilor, adăugând partea ei largă de exagerare, care trebuia să ajungă la urechile Mărindei în proporți fantastice. Era tot ce doream!

Tot timpul celor cinci zile, unul nu s'a arătat, parcă umblau pe sub pământ... Dar nu ne era greu să nu-i vedem, căci până la amiază dormeam duși, rupți de obo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seala pândei de noapte. Apoi lăutarii dau semnalul mesei şi chefului, care ţinea până când răsărea luna, când ne suiam în târlii şi mergeam la locurile de pândă.

Nopţile acele de ger blând, lumină şi pârtie lucie de zăpadă, nu le voi mai uita... Luna veghia îngândurată, umplând văzduhul cu un abur luminos, ce se purta uşor deasupra întinderilor albe de omăt, pudrând cu argint ramurile codrului.

Târliile alunecau tăcute, trase de cai mărunţei, ale căror copite mici abea se auzeau, scârţâind înăbuşit pe pârtia drumului, iar noi, învăluiţi în şube, fumam liniştiţi, nepăsători de ger, după atâtea ore de chef şi veselie...

Lucica, ghem între noi, radiă de mulţumire, toate fiind lucruri noi pentru ea.

Ne împărţisem în două grupuri: când unii pândeau la „*Fântâna lui Toader*", ceil'alţi în fund la „*Vâlceaua dintre fagi*". Noaptea următoare schimbam locurile.

Precizia lui Dinu, în tirul cu carabina, m'a uimit. Mă aşteptam ca, în urma atâtor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nemulțumiri, agerimea ochiului său și să se resimtă, iar mâna lui să aibă mai puțină siguranță... A fost cu totul dimpotrivă: el pândeà când cu un grup, când cu altul, ochia jivina numai cu o mână, sigur pe lovitura glontelui său, aruncat între ochii animalului, care rămânea pe loc, ca trăznit.

Rezultatul celor cinci nopți a fost destul de frumos: nouă lupi, trei mistreți și câteva căprioare... Nici un urs, spre ciuda mea, care vream să'l văd în luptă cu Dinu.

A rămas vorba să îmi telegrafieze îndată ce se va ivì ursul, căci i-am promis că viu cu siguranță și am plecat cu toții încântați la București, umplând vagonul de bagaje cu o movilă da dihănii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

XVI

Şi iarăşi s'au scurs câteva luni, fără nici o veste dela Dinu, până când, pe la sfârşitul lui Mai, am fost deşteptat noaptea deo telegramă în cuprinsul acesta:

„Ursoaica s'a ivit. Vino cât este încă lună frumoasă, dar numai lua pe nimeni cu tine“.

Dinu

Cu primul tren am plecat, căci a doua zi luna intra în descreştere şi eu ţineam să fiu la Stâlpeni pe lună plină, care era chiar în seara zilei când soseam, cu gând că, dacă ursoaiaca nu s'ar fi arătat o noapte sau două, să putem aveà încă vre-o câte-va nopţi cu lumină mare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In tren toată vremea m'am bătut cu gândurile ca să ghicesc rostul acelui „*numai lua pe nimeni*“ dela sfârşitul telegramei, nici într'un fel nu-mi puteam tălmăci lucrul.

Pentru vânătoarea de urşi, interesul era eră să fie cât mai mulţi buni ochitori, cum erau mai toţi prietenii noştrii; pentru petrecere, iarăş, nici vorbă nu putea fi că, cu cât o ceata eră mai numeroasă, cu atât veselia ar fi fost mai mare... Aşa că am rămas cu singura deslegare posibilă: *Mărinda*.

De sigur, mi-am zis, soţia lui, cum sunt femeile, s'a simţit micşorată în ochii mei, că a fost nevoită, astă iarnă, să stea ascunsă atâtea zile, eşind înfrântă în voinţa ei, poate pentru întâia oară de când s'au luat, şi a vrut ca, cel puţin de rândul acesta, să se arate subt o lumină mai prielnică orgoliului său...

...Trenul a avut o întârziere de o oră şi cu toate că automobilul m'a dus pânâ la conac aproape în sbor, am sosit după ora unu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sub fagii din parc, o masă cu două tacâmuri, pentru mine şi pentru Dinu.

— Nefiind siguri de venirea ta chiar azi, răspunse el privirei mele nedumerite, şi văzând întârzierea, te rog să scuzi pe Mărinda, că a luat masa cu ai săi mai de vreme. Apoi cu amărăciune: „De altfel a fost încă un prilej ca să mă chinuiască pe mine, cum o face în fiecare zi"...

— Cum şi ea?

— Da, şi ea, care, de când cu petrecerea noastră mi-arată cea mai mare răceală.

Apoi pe un ton, care m'a străbătut ca un cuţit:

„*Dar o să plătesc eu totul, mai curând decât se poate închipui*" !

M'am uitat la el: aveà o faţă trasă, ochii adâncaţi, iar cuta dintre sprâncene atât de pronunţată, că parcă era trasă cu cărbune. Corpul lui întreg arătà mai scăzut, pe urma unei suferinţi adânci parcă, iar neodihna din figura lui, erà mărturia unei dureri proaspete, îngrozitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N'am ştiut ce să mai cred, şi ca să nu-l mâhnesc şi mai mult, nu l'am întrebat nimic privitor la sănătatea lui, nici alte amănunte despre viaţa cu Mărinda, ci am ocolit cu ochii parcul, care arătă foarte îngrijit şi plin de surâsul a mii de flori.

Iarba tunsă cu îngrijire, straturile plivite râdeau în soare, iar pomii dinprejur şi mai cu osebire „unchiaşul" care părea că vrea să ia castelul în braţe, se răsfăţau în verdele sănătos, al lunei rozelor.

— Ce e asta Dinule? dar parcul tău e altul, atât de curat, atât de migălos îngrijit!...

El răspunse cu furie:

— Am smuls bandei un grădinar nou, care munceşte şi e bine plătit, căci nu împarte leafa cu ei, ca celalt..." Apoi, dus pe gânduri, cu priviri rătăcite: „Mâine n'o să mai fie nimic din ce e azi, pe toată întinderea moşiei... paharul este peste plin şi ultima picătură a mai fost şi plină de otravă!..."

Nu am dat prea multă atenţie cuvinte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor lui, închipuindu'mi că vorbește pentru viitor, subt impresia unei zile urâte, mai cu seamă că nici cu mine n'a fost cald, ca altădată când mă vedea.

La masă a mâncat puțin, mai mult pe gânduri.

Când eram la cafea, Mărindă s'a coborât de politeță. Mi-a dat mâna cu un zâmbet silit, a stat un minut lângă noi, apoi s'a ridicat să plece.

Dinu i s'a adresat posomorât:

„Te rog să vestești că Sandu și cu mine luăm masa mai de vreme diseară, ca să avem timp să ajungem, până nu se ridică luna, la „*Vâlceaua dintre fagi*" și e o cale bună până acolo... Să se culce toată lumea, căci noi nu ne putem întoarce înainte de cinci dimineața... Preda vătășelul să fie gata, cu brișca pe arcuri, la ora șapte... Ți le spun dumitale pentru că pe mine nu mă mai ascultă nimeni în casa asta".

Apoi, întorcând-o din drum:

„Dacă nu te supără, te rog trimite-mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

carabina şi cartuşile cu glonţ; să vie şi Julca cu vergeaua şi puţin petrol, ca să'mi şterg singur arma."

Mărinda îngăimă, îngrijorată, cuvinte de înţelegere, şi plecă.

Nu'mi venea să cred ochilor!... Nici odată Dinu nu a vorbit femeii lui astfel; totdeauna vederea ei i-a topit cuta dintre sprâncene şi i-a aprins veselia în figură. De data asta posomorârea neagră nu l'a părăsit... Numai înţelegeam nimic din ce se petrecea; credeam pe bietul prieten în pragul smintelei!

In vremea asta Julca se apropia cu cele cerute. Pe faţa femeii devotate, aceiaşi durere, prevestitoare de lucruri urâte. Am întrebat'o de Colio, şi ea mi-a făcut semn că trebuie să tacă, dar răspunse Dinu în locul ei:

„Colio are multă treabă în noaptea asta... O să'l vezi la lucru!"

N'am mai înţeles nimic... Legai cuvintele de mai nainte: *„ultima picătură a mai fost şi plină cu otravă"* cu cele de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acum, căutând un fir, un înțeles, dar zadarnic fu totul!.. Desigur că Dinu luase o hotărâre mare, dar în ce sens și care?...

In orice caz, mi-am zis, dacă va ucide ursoaica, bucuria izbândei, va șterge efectul trecător al nemulțumirilor lui casnice... La urma urmei, de ce n'ar goni pe bătrâni și pe creaturile lor, cari erau de sigur toată pricina?... Și-mi propuneam să-i vorbesc când l'oi prinde mai liniștit.

— Dar nu mi-ai spus cine a dat de urmele ursului? îl întrebai eu, ca să mai gonesc norii.

— Cine?... pădurarii vecini. Mai sus de „Vâlceaua dintre fagi" e un tufăriș plin cu smeură; urșii se ivesc când rodul e copt.

— Ce fel de smeură la sfârșitul lui Mai?

El răspunse, cu ironie:

— E firesc ca noi, care cunoaștem botanica, să știm că nu se poate coace smeura în Mai, dar urșii de unde vrei să o știe?...

Mulțumit că am putut să-i luminez puțin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fruntea, l'am lăsat în apele lui. El se întunecă la loc, și, după câteva minute, terminând de curățat țeava carabinei, îmi zise:

„Privește cum lucește înăuntru".

Și pe când admiram luciul din țeavă; el îmi adause:

— Vezi ce ghinturi grozave are?... Puterea glonțului e neînchipuită când a scăpat din sucitura lor.

— Parcă nu e tot carabina ta cea veche.

— E un Wincester nou, pe care-l am de câtva timp și am făcut minuni cu el.

Apoi îmi arătă glonțul lung, subțire și ascuțit: „E numai oțel tot; n'are plumb decât miezul... Nici nu face rană: bestia trăznită de mine între ochi, nu pierde nici o picătură de sânge... Apoi nu-l mai găsești, ese pe dincolo, fără să rupă și se pierde în pământ, dacă jivina nu stă așa ca să-i străbată corpul cu aceiași putere.

— Cu patima ta de a lovi între ochi, nu poți nici odată să iei două bestii într'un glonț.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba da, întrerupse el cu tărie, dar numai când ele au anumită poziție, și eu stau la pândă în genunchi, pe pământ. Închipuești că doi lupi sunt pe aceiași linie și se uită unul la altul. Eu sunt la spatele unuia din ei. Intind carabina paralel cu pământul, la înălțimea capetelor lupilor și dau drumul glonțului între urechile celui din fața mea, pe linia ochilor. Acul de oțel pătrunde în creer, iese printre ochii celui lovit ca să intre exact între ochii celuilalt... Ei cad dând impresia că-s uciși de o descărcare electrică... Dar asta se întâmplă pe atât de rar, pe cât pare de cu neputință. O singură dată în viața mea am izbutit să o fac, și asta printr'o întâmplare.

— Dacă n'ai ține atât să-i lovești între ochi, prilejul ăsta l'ai găsi la fiecare pândă aproape, mai cu seamă când fiarele vin câte două sau mai multe la adăpat, și se așează la rând. Cum glonțul tău are atâta putere, poți să coși cu el câte vrei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu m'ar mulțumi un succes atât de eftin... Ai văzut la vânătoarea de păsări, ce plăcere simți când, lovită bine, din sborul ei înalt, pasărea pornește glonț la pământ, cu inerția pe care i-o dă moartea fulgerătoare?... Eu caut voluptatea de a vedea fiara, lovită de mine, înțepenită dintr'odată, fără o mișcare, fără un răsuflet, altfel nu sunt mulțumit.

...Am luat'o apoi încet spre pădure, urmând drumul de căruțe, care duce spre coclauri, dincolo de hotarul moșiei. Ne-am adus aminte de Paris, pentrucă oricine și-a petrecut anii tineri în acel oraș, nu se poate scutură de amintirea lor niciodată!... Nu trecuseră decât doi ani, de când Dinu îl părăsise, dar nemulțumirile lui înzeciseră acest răstimp, și el îmi mărturisea că avea un dor nespus să revie la viața lui de mai 'nainte... apoi izbucni:

„Dece n'am ascultat povața lui Colio?... Nu trebuia să mă însor... Oamenii prea bogați și cu sufletul simțitor, e adevărat că nu pot fi fericiți niciodată, în căznicia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor cu o fată săracă!... Bietul Colio!... Şi cât s'a frământat în deznădejde, până când s'a supus tăcut, cu devotamentu lui de câine!"

Atunci m'am folosit de prilej, ca să-i dau ideia de a goni cu energie tot gunoiul acela de trântori şi intriganţi, din jurul lor, şi i-ar fi fost uşor: readucând pe Colio, vor pleca toţi. Mărinda se va sbuciuma, va plânge, dar va sfârşi prin a se învoi.

„Îţi trebuie numai puţină voinţă, de care îmi pare bine că începi să dai dovadă... Nu trebuie să te preocupe supărarea nevestei tale, de vreme ce voi şi aşa de abea vă vorbiţi.. Vei plăti bătrânilor o pensie grasă şi-i vei porni la Bucureşti... Pe ceil'alţi doi, îi scoţi de urechi... Tu încearcă şi dacă vezi că nu merge, vom mai vorbi atunci."

El răspunse mai liniştit:

„Dezlegarea ta e bună şi nu'mi va lipsi nici vigoarea de a o aduce la îndeplinire... Vom mai vorbi mâine; acum sunt în aşteptarea unui mare eveniment, care, dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se întâmplă, schimbă cu totul fața lucrurilor.“

Părăsind drumul din pădure, am luat altul, care, ocolind pela vii, ne-a adus înapoi la castel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVII

Când fu spre înserat, după ce am înbucat ceva, ne-am schimbat costumele, luând pe cele de vânătoare, armele, cartușierele, și ne-am suit în brișcă.

Preda atinse caii și pornirăm. Când am eșit pe poartă, Dinu zise vătășelului:

— „La fântâna lui Toader"!

— „Parcă erà vorba să pândim la „Vâlceaua dintre fagi", zisei eu, acolo vine ursoaica".

El răspunse cu întârziere:

Aceea e mult mai departe, mai avem vreme până în fierul nopței, când vin urșii; acum e vorba să pândim aci, până pe la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zece, poate ne pică mistreţul, pe care ţăranii l'au semnalat prin împrejurimi".

Preda opri mai departe şi noi ne-am îndreptat pe jos spre locul de pândă.

Când am ajuns, luna se ridica mare şi roşie, aprinzând răsăritul cu o mare de jeratic...

Ne-am cuibărit în ascunzătoarea de frunze, am aprins pipele şi ne-am pus pe aşteptat.

Pe măsură ce luna se ridica, malurile văicelei, libere de umbră se luminau, apoi lumina se lăsà pe taluz, până la fântână, al cărui şipot se auzeà ca un murmur somnoros.

Incepusem a doua pipă, când o vulpe se apropia, abia simţită, pe malul drept, ascultă câteva secunde şi se coborî să se adape. Eu făcui semn lui Dinu, care o dispreţui şoptindu-mi: „Asta e chilipir pentru tine"!

I-am trimis în plin toată încărcătura mea de poşuri. Ea se dete peste cap şi o luă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la goană în sus spre mal, dar pe la jumătatea taluzului, o ajunse glonțul lui Dinu, care o țintui o clipă pe loc. Apoi văzurăm corpul ei cum se rostogolește în vale.

„Nevoiașule!.. îmi zise Dinu, nici atâta lucru nu ești în stare"!

Un vântișor se iscă, începând un freamăt ușor prin frunze. Am aprins o altă pipă și am așteptat.

*

Se făcu ora nouă, apoi zece, și văzând că Dinu nu mai mișcă, i-am spus:

„Nu uita că am venit pentru ursoaică, aide să mergem dincolo".

El răspunse scurt:

„Nu e încă vremea... Ne va vesti Preda".

Mai trecură vre o trei sferturi de oră, când auzirăm, în spatele nostru, niște pași feriți, cari se apropiau.

Recunoscui pe Colio Darda. Albanezul, cu vocea schimbată, zise:

— Stăpâne, te poți încredința acum; e totul așa cum îți spuneam...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bine, să mergem, răspunse Dinu hotărât, dar ai pregătit toate?

— Da, stăpâne!

— Postul e bine prins de crăci? încăpem toți trei?

— L'am legat sdravăn prin funii groase de tei, și e bine podit, cu scânduri alese, ca să nu scărțâie nici una... Intră în el și șase inși...

— Scara ajunge până sus?

— Nu ajungea dar am înădit-o, și acum e bună.

Dialogul acela, neînțeles, m'a făcut să-i întreb.

Despre ce e vorba?

Dinu mă strânse de braț:

„Tu să taci și să mergi cu noi... O să'ți pui la încercare prietenia de atâția ani, ca să văd dacă ești om, sau secătură".

Nerăbdător, i-am urmat; Preda ne-a luat pe toți și ne-a lăsat la vre-o sută de de metrii dela îngrădirea conacului. Apoi am mers cu piciorul până în parc, care dormea într'o liniște adâncă. Numai clo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poţeii de cristal ai miradorului, se auzeau concertând în adierea vântului.

Colio ne opri:

— Stăpâne, aci trebuie să ne descălţăm.

— Numai e nevoie, zise Dinu, vântişorul acesta a venit de minune ca să mişte clopoţeii, aşa că nu putem fi auziţi.

Am înaintat în vârful picioarelor până în vecinătatea castelului şi ne-am oprit subt nucul cel uriaş.

Subt frunza lui lată „Unchiaşul" ne-a adăpostit ca într'un templu.

O scară înaltă sta sprijinită cu o margine de braţele lui şi cu vârful pe un fel de mirador de campanie, un post de observaţie, legat de braţele de sus ale nucului, la înălţime.

Cu mare băgare de seamă, Dinu începu să urce scara, după ce mi-a şoptit: „Vino în tăcere după mine!.." M'am supus cu inima îngheţată de presimţiri urâte. După mine venia Colio Darda.

Ne-am trezit pe o podea destul de în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căpătoare şi solidă, care, sub greutatea noastră, începu să se legene uşor, fără însă să scoată cel mai mic geamăt.

Stăpâneam acum tot acoperişul atât de variat al clădirei şi eram cu ceva mai sus ca miradorul castelului.

— In sfârşit uite-i!.." şopti Dinu, îndevăr că numai de aci se puteau vedea!"

Mi-am îndrumat privirile între coloanele miradorului, unde două umbre se vedeau lăfăite pe sofale în bătaia lunei. După contur, cea îmbrăcată în alb era Mărinda, pe bărbat nu'l puteam deosebi fiind întors cu spatele.

Apropierea între noi şi ei era aşa, încât s'ar fi putut prinde crâmpeie de vorbe, dacă ne-ar fi lăsat sunetul argintiu şi moale al penelor mişcate de vânt, pe sticlele sonore.

Când mi-am dat seama de grozăvia situaţiei, am vrut să mă cobor şi la nevoie să-mi dau drumul de sus, dar am găsit în calea mea trupul de stâncă al lui Collo, al cărui ochi luceau de mulţumire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dinule, lasă-mă să plec, dacă nu vrei să strig!

Liniștea răspunsului m'a surprins:

— N'ai grije prietene, vom sta aci ca la teatru; privim și petrecem. Dacă eram pornit pe ucidere, nu te luam cu mine.

— Dă-mi carabina, dacă vrei să te cred!

El îmi întinse arma, eu i-o luai și abia atunci mi-am mai venit în fire. M'am căznit să-i deschid camera și să-i scot glonțul, dar dispozitivul mi-era străin, așa că nu m'am priceput.

Urmarăm să-i privim liniștiți.

Dinu îmi șopti: „Iată pricina răcelei și disprețului ei față de mângâerile mele!... Aici se întâlneau, în zilele când Julca pretindeà că stăpână-sa dispare câte odată!.. Și amantul nu poate fi altul decât fecioru suprefectului, creatura socrului meu, pe care sunt sigur că i l'a băgat cu sila în suflet“ !...

Apoi după o tăcere:

„Spune Sandule ce-i lipsea femeii acesteia“?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Siguri că nu sunt văzuți decât de lună, amanții nu-și pierdeau vremea... Ea se oferea întreagă și el se folosea larg de toate comorile ei firești...

Simțeam furia cum pune stăpânire pe liniștea lui Dinu, îi auzeam parcă clocotul mâniei sale crescânde, de aceea i-am șoptit:

„Aide prietene jos, acum ai aflat ce voiai să știi, nu e nevoe să-ți mai otrăvești simțurile cu vederea păcatului lor"...

El da să răspundă ceva, în acel moment însă cele două umbre s'au ridicat, înaintând până la marginea miradorului. Au privit spre lună un scurt răstimp, apoi s'au întors unul spre altul, el cu spatele spre noi, acoperind cu capul căpșorul ei bălai, pe când două brațe albe se îmbinară în jurul gâtului amantului.

„Cum văd ți-e drag mult"!... îngână Dinu, scos din firi, „lasă că ți l dăruesc eu pentru totdeauna"!...

Și înainte ca să prind de veste îmi smuci arma.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N'am avut nici vreme să strig, căci mi-am simțit brațele stăpânite de o putere covârșitoare și o bazmă lipovenească mi se lipi pe gură.

O detunătură, cu ecou lung în liniștea parcului, apoi nimic...

In mirador umbrele se prăvăliră pe covoare.

. . . . . .

Albanezul mi a dat drumul și da să-mi sărute mâna cu umilință, când Dinu se lăsă pe brațele lui, strigând cu ușurare:

Dragul meu Colio, fostul tău stăpân Iosafache Filibaș, poate dormi de acum iarăș liniștit, în mormântul său; iar tu n'o să mă mai părăsești!... Am ucis două lighioane cu un glonț!... Auzi tu câtă economie Colio?.. Două la un glonț!... Acum aide să le vedem"!... Apoi, mie:

„Numai sta așa plouat, muiere fricoasă!.. Nu vezi că am renăscut?... După ce isprăvesc cu jurații, plecăm la Paris, cu finul tău, care acum se numește „*Sandu*" numai „*Sandu*", curat."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ne-am coborât şi am intrat în castel prin dependinţe.

Colio Darda mergea înainte, purtând cu el o lanternă cu lumină mare de acetilenă, apoi veneam eu şi în urmă Dinu. Am suit scara, care duce în vestibulul apartamentelor de sus, l'am străbătut în lungimea lui şi am luat'o la dreapta, ca să dăm de intrarea în mirador, când Dinu, din urmă, strigă:

„Staţi !... Colio, arată felinarul aci !"

Ne-am întors şi lumina cea mare fu proiectată spre o fereastră, de după perdeaua căreia, vârful unui picior se vedea jos, încălţat cu ghiată cu talpă dublă.

„Ştiţi cine este ascuns aici? întrebă Dinu, e tata socru, boernaşul Grigore Plăiaşu, pe care l'am smuls din mizerie, l'am aciolat lângă mine, şi nu s'a mulţumit să fure cât a putut, şi să fie stăpânul care dispune de tot ce vedeţi aici, el a mai fost şi murdarul mijlocitor între fiica sa, soţia mea şi un slugoi !"

Apoi înlătură perdeaua.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrânul căzu în genunchi, ca o cârpă.

— Ce cauți aici la ora asta ? tună Dinu, „îi păzeai, nu e așa ?“

— Nu mă omorâ ! îngăimă Plăiașu, aruncând priviri îndobitocite de groază !...

— Tu nu meriți nici glonț, nemernicule, tu meriți asta :

Și cum bătrânul sta prosternat, el ridică piciorul și 'l lovi puternic cu călcâiul în moalele capului... Corpul lui Plăiașu se întinse pe podeală...

Apoi intrarăm în mirador.

Deși de jos se vedea mic, terasa lui era încăpătoare, între cele opt coloane, și zidul înconjurător destul de înalt, ca să nu fii văzut de nicăeri, dacă ai fi stat pe una din sofalele ce se întindeau jurîmprejur, așternute cu chilimuri și perniță, în alesături naționale. Jos un covor gros, iar pereții înconjurători îmbrăcați în scoarțe. Pe o măsuță turcească, două cești cu rămășițe de cafele și o sticlă cu liqueur... Numai din nucul, în care fusesem, puteam vedea totul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Colio Darda pândise îndelung, agățat ca pisicile în vârful nucului, până a putut prinde toate obiceiurile amanților.

„Dar ce frumos își aranjaseră ei aici!“ zise Dinu, înaintând până în mijlocul terasei, și eu care habar n'aveam de acest cuibușor agățat în văzduh!“

Apoi lui Colio:

„Stinge felinarul, că le stricăm toată poezia!“

In adevăr, luna erà în toată tăria ei. Mărinda zăcea cu sânul dezgolit, care părea de marmoră, în bătaia luminei.

Murise cu ochii deschiși, ale căror lumini curate mă înduioșară... Celălalt zăcea cu fața în jos. Dinu îmi zise:

„Eu n'am venit aci decât ca să te încredințez de ceea ce-ți spuneam peste zi, privitor la efectul carabinei mele“. Apoi, după ce întoarse cu piciorul cadavrul lui Dorel Strujan: „Glonțul a intrat prin ceafa ăstuia, și i-a eșit printre ochi, uite pe aci, fără să rupă ceva, a găurit numai frontalul... Apoi, în ultima clipă, secătura stând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

față în față cu nenorocita asta, și amândoi de aceeaș înălțime, glonțul a intrat între ochii ei — uite semnul — și, după ce a străbătut creerul, a trecut înainte"...

Și cu cea mai mare liniște, ca un savant în fața unei constatări științifice, el întoarse capul încă moale, al soției sale, înlătură părul ei blond și parfumat și găsind în occipital un punct roșu, zise:

„Iacă, pe aci a fost eșirea!... Acum te rog să-mi arăți vre-o picătură de sânge pe undeva... Rochia ei este albă, neîntinată, iar pe covoare nimic."

. . . . . .

...Vântișorul se preschimbase într'o adiere slabă, și clopoțeii sunau acum lenevos, scoțând parcă, din vibrarea lor, o litanie nocturnă și tristă.

Dinu mă luă de braț:

„Nu ne putem culca numai de cât, și am mare nevoe de câteva ceasuri de reculegere... Aidem înapoi la pază"...

L'am urmat în neștire, cu picioarele moi, și cu inima frântă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când eram în parc, am auzit în urmă vocea aspră a lui Colio, strigând cu mulțumire:

„Julca!... Julca!... scoală unul din argați, ca să-mi ajute să cărăm la gunoi stârvurile astea"!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVIII

Verdictul de achitare al lui Dinu, care, mulțumită limbuției unuia dintre juraţi, s'a aflat că a fost dat cu unanimitate de voturi, se datorea celer doi martori mai de seamă: *Irina Plăiașu* și *Părintele Voinea*.

Bătrâna, sguduită în adâncuri, de îndoita lovitură ce primise, prin moartea soțului și fiicei sale, a căzut câteva săptămâni într'o amorțeală vecină cu tâmpenia. Foarte cu greu și a revenit în firi, dar singurătatea și nopțile lungi ale iernei, pline cu visuri urâte, o sbuciumară într'atât, că, fiindu-mi teamă că-și va pierde mințile, am scos-o din castel și am adus o la București, unde s'a mai liniștit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am făcut bine, căci, după ce i-a trecut groaza, în sufletul ei pustiu a început să încolţească sămânţa căinţei, şi la ziua judecăţii, a mărturisit totul, cu o durere care a impresionat.

S'a ştiut astfel că, îndată după naşterea micului Marin-Sandu, soţii Plăiaşu, în unire cu suprefectul Iancu Strujan, au închipuit o mare lovitură:

Văzând dragostea nemărginită a lui Dinu pentru Mărinda şi simţind că omul acela, chinuit în singura lui patimă, nu va supravieţui, în faţa unei mari deziluzii, şi-au propus două lucruri:

Bătrâna Irina Plăiaşu, să strecoare în sufletul fiicei sale, zi cu zi, scârba şi desgustul faţă de soţul ei, fără să aleagă mijloacele.

Lucrul le-a fost foarte uşor, dând de o fire concentrată şi închisă la suflet, ca Mărinda, care, în loc să se ducă la Dinu şi să-i ceară lămuriri asupra insinuărilor, pe cari soţul ei le-ar fi spulberat dintr'un cuvânt,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și-a adunat toată otrava, care a adus cu ea răceala aceia grozavă, atât de chinuitoare pentru Dinu.

Și bătrâna revărsa mereu desamăgirea în sufletul curat al Mărindei, la fiecare prilej, care nu i-a lipsit.

Femei din sat plătite veneau să mărturisească, cu jurământ, că vânătorile lui Dinu sunt tot atâtea prilejuri ca să se mai întâlnească cu ibovnicele lui de flăcău, dintre cari, cu câteva, pe cari le amăgise, avea și copii.

Când eu, cu o iarnă înainte, odată cu cei cinci vânători, adusesem cu noi și pe mica „Lu" socotind că, prin săgeata geloziei, să aprind în sufletul Mărindei scânteia dragostei, fără să știu am dat uneltirei cea mai puternică armă.

Fetița aceia a fost trecută drept amanta lui Dinu, întreținută de el la București, cu mari sacrificii ; iar locul ei la masă, lângă el, în toate zilele, a întărit în sufletul soției sale, tot ceiace i se șoptea meșteșugit de către mama sa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Numai vorbesc de murdării ca aceia că Dinu ţine atât de mult la Colio Darda, din pricina nevestei lui... Şi multe altele, cari izbutiseră să sape între cei doi soţi prăpastia fără fund, care-i despărţea în ultimul timp.

Femeile, de câteori e vorba de dragostea lor, nu'şi ascultă decât jicnirea sentimentului, fără să mai lase o clipă drum liber judecaţei limpezi.

Mărinda se sbătea într'o disperare ascunsă, plângea nopţi întregi, cu încrederea oarbă pe care o aveă în spusele mamei sale, când i-ar fi fost atât de uşor să se întrebe de unde suferinţa atât de mare a lui Diuu, şi dragostea nebună pe care i-o arată la fiecare secundă, dacă el ar fi avut inima împărţită pretutindeni.

Uneltirea isbutise de minune: Dinu se topeà din zi în zi, pe măsură ce constată, la soţia sa, creşterea răcelei şi dispreţului. Drumul lui spre groapă erà sigur.

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Alături cu grozăvia asta, banda mai urmăreà ceva: înlocuirea lui Dinu în sufletul Mărindei, prin altcineva, care de sigur nu puteà fi altul decât Dorel Strujan, feciorul suprefectului.

Dar secătura de administrator n'avea ştofă de cuceritor. Deşi toată ziua nu făceà decât să schimbe costumele—pentru cumpărarea cărora Grigore Plăiaşu intrase în fondurile castelului — totuşi, în ochii Mărindei, nu se ştersese impresia de cerşetor trenţăros cu care venise. Apoi lenevia junelui Dorel, prin care banda ţineà să-l impue, ca pe un om de lume, o impresionase în urât, pe cât preţuia vrednicia bărbătească a lui Dinu... Şi în sfârşit, obrăznicia de parvenit a odraslei suprefectului, departe de a o mişca, cum credeà el, îi chinuia nervii şi-i stimula dispreţul.

Toate încercările de apropiere a fantelui nostru, toate îndemnurile bătrânei, toată admiraţia făţişe din partea lui Grigore Plăiaşu, au rămas zadarnice.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atunci au recurs la suprema armă: sugestiunea.

Îți amintești că ți-am descris pe părinrintele Voinea, cu prilejul botezului. Pe dânsul a contat banda, ca influență, morală, ca să înduplece pe Mărinda să intre în legătură cu Dorel Strujan. Preotul a fost gros plătit, cu făgăduiala de încă pe atât și mutarea lui la oraș, dacă va izbuti.

Sguduit de remușcări, preotul Voinea a desvăluit tot juraților.

Omul acela, prin liniile feței, în care se lămureau trăsurile lui Crist; prin cultura lui aleasă; prin talentul cu care predica și spunea rugăciunile; prin firea lui distinsă și dreaptă, era fatal să se apropie de Mărinda, înzestrată cu acelaș fond sufletesc, în chibzuirile asupra slujbelor bisericei din sat, clădită de Iosafache Filibaș, sau la castel, pentru nevoile săracimei locale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După ce terminau tot ce era de hotărât în privința slujbelor și actelor de binefacere, preotul își începea opera de siluire sufletească, prin tot felul de citiri religioase și filosofice.

Citirile aceste, gradate în mod meșteșugit, zi cu zi câștigau sufletul Mărindei, bântuită de furtuna ascunsa a desamăgirei, și încet, încet, o înclinare spre bigotism, începu să se simtă în felul ei de a fi.

Preotul, bucuros, îndoi zelul și după câteva săptămâni, întreaga ei voință stă încovoiată subt puterea duhovnicului.

In nopțile cu lună, când Dinu lipsea la pândă, părintele Voinea stă ceasuri întregi în mirador, cu victima sa sufletească. Lumina feerică a nopței, impresionă cu atât mai adânc pe Mărinda.

Bătrânii Plăiașu pândeau și înlesneau preotului intrările și eșirile.

In minutele când Mărinda, cu ochii ațintiți la stele și sufletul dus de viziunea fericirei eterne, stă înfrigurată, preotul, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

glasul lui catifelat şi convingător, îi strecură în suflet sugestia că nu există fiinţă mai neprihănită, ca fiul suprefectului, care ar fi şi el un mistic, în credinţa sa, deşi aparenţele îl arată altfel.

„De aceea el nu poate munci, adăuga preotul, el contemplă noaptea, de aci, frumuseţile lăsate nouă de Creator, iar ziua, când toţi cred că doarme, el cade în extaz, sau se închină...

„De aceea are de gând să părăsească serviciul curând, iar eu n'aş avea altă bucurie decât să vă pot apropia, un minut, pentru legătura sufletească, dela frate la soră, deoarece el va plecà la Sfântul Munte, pentru a-şi urma chemarea spre călugărie“...

— Îl văd în fiecare zi, mai îngăimă Mărinda cu naivitate, şi nu mi-a făcut impresia de a fi atât de robit credinţei... Imi poate vorbi şi mâine, în apartamentul părinţilor mei... Vedeam până acum în el un om de nimic... Sfinţia-ta m'ai luminat şi-ţi mulţumesc“ !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Părintele Voinea sfătui atunci pe Mărinda, că ar fi bine să primească pe administrator tot în mirador, pe o noapte cu lună, pentru că frumuseţea nopţei adaugă farmecul ei, viziunilor sfinte.

Aşa s'a făcut şi cum luna da în creştere, întâlnirea a avut loc. Secătura a fost bine pregătit de preot, ca să o poată încântă şi a izbutit.

La lumina lunei, junele Dorel, pudrat şi parfumat, cu ochii încercuiţi în vioriu, cu albul lor lucind în bătaia razelor, părând inspiraţi de credinţă, debita fără contenire un şir de cuvinte, văduve de înţeles, dar împerechiate ca să impresioneze, scrise de preot şi învăţate de el pe de rost... Era în ele un adio sfâşietor, un rămas bun dela toate cele lumeşti, şi mai cu osebire, dela ea, pe care ar fi adorat-o în tăcere, de când a cunoscut-o, fără să cuteze vreodată să i-o mărturisească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tot părintele Voinea îl învățase unde să atingă, pentru a ajunge la sfârșitul dorit. Dorel descrise lenevia lui, ca ceva mistic, ca o poruncă a infinitului, venită pe aripi de vis, căreia trebuie să i se supună orbește.

„Noaptea aud voci de heruvimi, un cor dumnezeesc, care mă chiamă spre alte limanuri... Mi se arată cete de îngeri și în figurile lor lămuresc trăsurile frumuseței dumitale, iar în graiul lor, timbrul îngeresc al glasului dumitale...

Apoi deșteptarea e grozavă, când te știu atât de departe de mine... De aceia m'am hotărât să plec...“

Tot timpul vorbăriei, fondul mistic al Mărindei s'a frământat, supra-încordat de feeria nopței, de frumusețea fizică a secăturei și de cuvintele alese cari, în gura lui, erau pentru ea o revelație neașteptată... așa că n'a fost surprinsă când s'a trezit spunându-i în neștire:

„Numai pleca... rămâi aci... am atâta nevoie de un sprijin ca al tău!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mgrr1901-1932

...Iar când, în ameţeala ei lunatecă i s'a lăsat pe braţe, bruta a culeş'o cum a vrut, pe covoarele moi ale miradorului, pe când preotul şi soţii Plăiaşu, cari ascultau dositi, îşi frecau mâinile cu mulţumire.

Pentru o femeie ca Mărinda, deşteptarea în faţa realităţei urâte, a fost îngrozitoare!.. Cum însă la soţul ei nu se mai putea întoarce, dintr'un scrupul uşor de înţeles, a rămas robită cu simţurile fizicului secăturei.

Dar nu avură parte de o idilă mai îndelungată, căci Julca descoperi repede întâlnirile lor tainice, le împărtăşi lui Colio, care, după câteva nopţi de pândă, în vârful nucului, le aduse la cunoştinţa stăpânului său...

. . . . . .

...După proces l'am dus pe Dinu la Bucureşti şi de acolo, cu Expresul-Orient, la Paris, care, dacă nu e tocmai o cetate a visurilor, e de sigur a uitărei!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu trecu mult și primirăm vestea că părintele Voinea a fost găsit mort în altar... La autopsie s'a dovedit că inima-i fusese străpunsă de un junghiu ascuțit.

Asasinul a rămas necunoscut.

„Căința dureroasă a preotului, zisei eu lui Dinu, ți-a înmuiat sufletul și l'ai iertat; Colio Darda însă, după cum văd, l'a pedepsit"!...

Bibl. Univ. Cluj
Nr. 370 - 1922.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932